

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA GOZDARSTVO IN
OBNOVLJIVE GOZDNE VIRE

Rok FALE

**UPRAVLJANJE Z DIVJIM PRAŠIČEM (*Sus scrofa* L.)
NA OBMOCJU ZGORNJE SAVINJSKE DOLINE –
S Poudarkom o škodi na kmetijskih
površinah**

DIPLOMSKO DELO

Visokošolski strokovni študij

Ljubljana, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA GOZDARSTVO IN OBNOVLJIVE GOZDNE VIRE

Rok FALE

**UPRAVLJANJE Z DIVJIM PRAŠIČEM (*Sus scrofa* L.) NA OBMOČJU
ZGORNJE SAVINJSKE DOLINE – S Poudarkom o škodi na
KMETIJSKIH POVRŠINAH**

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

**THE MANAGEMENT OF THE WILD BOAR (*Sus scrofa* L.) IN THE
UPPER SAVINJA VALLEY – WITH EMPHASIS ON THE DAMAGE
OF AGRICULTURAL AREAS**

GRADUATION THESIS
Higher professional studies

Ljubljana, 2008

Diplomsko delo je zaključek visokošolskega študija gozdarstva na Oddelku za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire Biotehniške fakultete na Univerzi v Ljubljani. Opravljeno je bilo na Katedri za varstvo gozdov in ekologijo prostoživečih živali, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Komisija za študijska in študentska vprašanja Oddelka za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire BF je dne 25.8.2005 sprejela temo in za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Miho Adamiča, za recenzentko pa prof. dr. Majo Jurc.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik:

Član:

Član:

Datum zagovora:

Diplomsko delo je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisani se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddal v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Rok Fale

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	GDK 156:451.2 <i>Sus scrofa L.</i> (497.4*10)(043.2)=163.6
KG	lovstvo/lovska upravljavska območja/Kamniško- Savinjsko LUO/odstrel/škoda/divji prašič/ <i>Sus scrofa L.</i>
KK	
AV	FALE, Rok
SA	ADAMIČ, Miha (mentor)
KZ	SI-1000 Ljubljana, Večna pot 83
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire
LI	2008
IN	UPRAVLJANJE Z DIVJIM PRAŠIČEM (<i>Sus scrofa L.</i>) NA OBMOČJU ZGORNJE SAVINJSKE DOLINE – S Poudarkom o škodi na KMETIJSKIH POVRŠINAH
TD	Diplomsko delo (visokošolski študij)
OP	XI, 69 str., 33 pregl., 9 sl., 3 pril., 23 vir.
IJ	sl
Jl	sl/en
AI	

V diplomskem delu je predstavljeno gospodarjenje z divjim prašičem v Kamniško–Savinjskem Lovsko Upravljalnem Območju (LUO). Prikazana je dinamika odstrela od leta 1994–2006, višina škode, ki jo je povzročil divji prašič od leta 2000 – 2006, vremenske razmere, gozdni obrod ter količina pokrmjene koruze. Od leta 2000 naprej se v LUO načrtno znižuje številčnost populacije. V odstrelu prevladuje ženski spol 52 : 48 glede na starost pa ozimci. Na višino škode najbolj vpliva odstrel. Največ škode in tudi cenitev je bilo v LUO opravljeno na travnikih, na njivah pa na koruzi oziroma silažni koruzi. Največ škode se pojavi v mesecih april, junij, september in oktober. Krmljenje divjega prašiča je namenjeno lažjemu odstrelu, ter ne vpliva bistveno na obseg škode. Gozdni obrod vpliva predvsem na boljšo kondicijo divje svinje in posredno na večji prirastek. Izgube med ozimci so velike v hladnih ter vlažnih mesecih.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn
DC FDC 156:451.2 *Sus scrofa L.*(497.4*10)(043.2)=163.6
CX huntsmanship/shooting/damages/wild boar/*Sus scrofa*
CC
AU FALE, Rok
AA ADAMIČ, Miha (supervisor)
PP SI-1000 Ljubljana, Večna pot 83
PB University of Ljubljana, Biotechnical faculty, Department of Forestry and
Renewable Forest Resources
PY 2008
TI THE MANAGEMENT OF THE WILD BOAR (*Sus scrofa L.*) IN THE
UPPER SAVINJA VALLEY – WITH EMPHASIS ON THE DAMAGE OF
AGRICULTURAL AREAS
DT Graduation Thesis (Higher professional studies)
NO XI, 69 p., 33 tab., 9 fig., 3 ann., 23 ref.
LA sl
AL sl/en
AB

In the Bachelor's thesis the management of the wild boars in the Kamniško-Savinjska region is presented. There is a review of kill dynamics from 1994–2006, the amount of damage caused by the wild boars from 2000 to 2006, weather conditions, forest yield and the amount of foddered corn. From the year 2000 on the numerosness of the population in the LUO (hunting management plan) is purposely lowered. In the kill the number of female wild boars 52:48 is prevailing. With regard to age infant wild boars prevail. The amount of damage is most affected by the kill. Within the LUO the most damage and valuation was performed on meadows. In fields the damage was made on corn or ensilaged corn. The uppermost damage is caused in April, June, September and October. The feeding of the wild boar is intended for easier kill and does not fundamentally affect the quantity of damage. The forest yield has a good influence on the condition of wild boars and thereby indirectly causes an increased growth rate. Casualties among infant wild boars are great in the cold and humid months.

KAZALO

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA.....	III
KEY WORDS DOCUMENTATION.....	IV
KAZALO.....	V
KAZALO PREGLEDNIC	VIII
KAZALO SLIK	X
KAZALO PRILOG.....	XI
1 UVOD	1
2 NAMEN NALOGE.....	2
2.1 ANALIZA POJAVLJANJA ŠKOD V KAMNIŠKO–SAVINJSKEM LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU (LUO) ..	2
2.2 PRIKAZ STRUKTURE Odstrela	2
2.3 VPLIV GOZDNEGA OBRODA TER VREMENSKIH RAZMER NA VELIKOST ŠKODE NA KMETIJSKIH POVRŠINAH2	
3 ZGODOVINA DIVJEGA PRAŠIČA V SLOVENIJI	3
4 ZNAČILNOSTI DIVJEGA PRAŠIČA.....	5
4.1 TELESNE ZNAČILNOSTI DIVJEGA PRAŠIČA	5
4.1.1 Noge	5
4.1.2 Glava.....	5
4.2 BARVA DIVJEGA PRAŠIČA.....	6
4.3 ČUTILA	7
4.3.1 Voh.....	7
4.3.2 Sluh	7
4.3.3 Vid.....	7
4.4 PARITEV (BUKANJE).....	8
4.5 LEGLO (GNEZDO)	9
5 PREHRANA.....	10
5.1 GOSPODARSKI UČINKI PREHRANJEVANJA.....	11
5.1.1 Gozd	11
5.1.2 Polje	12
6 RAZMNOŽEVANJE	13
7 BOLEZNI.....	14

7.1	PRAŠIČJA KUGA	14
7.2	STEKLINA.....	15
7.3	SLINAVKA IN PARKLJEVKA	15
7.4	TRIHINOZA.....	15
8	KAMNIŠKO-SAVINJSKO LOVSKO UPRAVLJALSKO OBMOČJE	16
8.1	OPIS KAMNIŠKO-SAVINJSKEGA LOVSKO UPRAVLJALSKEGA OBMOČJA (LUO) S SEZNAMOM LOVIŠČ	16
8.2	ODSTREL V KAMNIŠKO-SAVINJSKEM LUO	19
8.3	ŠKODA	28
8.3.1	Škoda po posameznih kulturah za leto 2005 in 2006 v Kamniško-Savinjskem LUO	30
8.3.2	Kdaj je nastala škoda (mesec).....	32
8.3.3	Škoda od posamezne vrste divjadi za leto 2005 in 2006 v Kamniško-Savinjskem LUO	33
9	PREPREČEVANJE ŠKOD OD DIVJEGA PRAŠIČA.....	35
10	VREMENSKE RAZMERE V KAMNIŠKO-SAVINJSKEM LUO	39
11	KOLIČINA POKRMLJENE KORUZE V KAMNIŠKO-SAVINJSKEM LUO	42
11.1	ODVISNOST ŠKODE OD ODSRELA TER ODVISNOST ŠKODE OD KOLIČINE POKRMLJENE KORUZE	43
11.2	NAZARSKO GOZDNOGOSPODARSKO OBMOČJE	45
11.2.1	Opis stanja gozdov.....	45
11.2.2	Gozdni obrod v Nazarskem GGO od leta 1991 do 2006.....	48
11.3	GOSPODARJENJE Z DIVJIM PRAŠIČEM V LD GORNJI GRAD	49
12	OZUL (OBMOČNO ZDRUŽENJE UPRAVLJALCEV LOVIŠČ) KAMNIŠKO- SAVINJSKEGA LUO	53
12.1	DOGOVOR O GOSPODARJENJU Z DIVJIM PRAŠIČEM NA OBMOČJU KAMNIŠKO-SAVINJSKEGA LUO	53
12.1.1	Stanje	53
12.1.2	Cilj upravljanja s populacijo divjega prašiča.....	53
12.1.3	Uravnavanje strukture in številčnosti populacije	54
12.1.4	Načrtovanje odstrela starejših merjascev.....	55
12.1.5	Izvajanje odstrela lančakov moškega spola	56
12.1.6	Način izvajanja lova	56
12.1.7	Ukrepi v okolju	57
12.1.8	Usmeritve za ohranitev in nego habitatov v gozdnem in negozdnem prostoru ter izboljšanje prehranskih razmer	58
13	OCENJEVANJE ŠKOD OD DIVJEGA PRAŠIČA NA KMETIJSKIH POVRŠINAH.....	59
13.1	ORGANIZACIJA OCENJEVANJA ŠKOD	59
13.2	POSTOPEK PRI OCENJEVANJU ŠKOD.....	60
13.3	OCENJEVANJE ŠKOD NA POSAMEZNIH KMETIJSKIH RASTLINAH.....	60

13.3.1	Dokončna ocena višine škode.....	60
13.3.2	Predocena višine škode.....	61
13.3.3	Ocena višine škode na porabljenih materialnih sredstvih, delu in zmanjšanju pridelka.....	61
13.3.4	Stoodstotna ocena škode celotne poškodovane parcele	61
13.3.5	Ocena višine škode pri večkratni setvi na isti površini.....	61
14	SKLEPNE UGOTOVITVE	62
15	POVZETEK (SUMMARY).....	65
15.1	POVZETEK.....	65
15.2	SUMMARY.....	66
16	VIRI	68
	ZAHVALE	
	PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

PREGLEDNICA 1: ŠIFRE LOVIŠČ V KAMNIŠKO-SAVINJSKEM LOVSKO UPRAVLJALSKEM OBMOČJU (LUO)	17
PREGLEDNICA 2: ODSREL V KAMNIŠKO-SAVINJSKEM LUO (LETNI LOVSKO GOJITVEN NAČRT, 2007)	19
PREGLEDNICA 3: PREGLED ODSRELE OD LETA 1994 DO 1999 IN OD 2000 DO 2006, PO SPOLU IN STAROSTI V KAMNIŠKO-SAVINJSKEM LUO	20
PREGLEDNICA 4: ODSREL DIVJEGA PRAŠIČA V LD LUČE	21
PREGLEDNICA 5: ODSREL DIVJEGA PRAŠIČA V LD LJUBNO	22
PREGLEDNICA 6: ODSREL V DIVJEGA PRAŠIČA LD REČICA OB SAVINJI	22
PREGLEDNICA 7: ODSREL DIVJEGA PRAŠIČA V LD MOZIRJE	22
PREGLEDNICA 8: ODSREL DIVJEGA PRAŠIČA LD SMREKOVEC ŠOŠTANJ	23
PREGLEDNICA 9: ODSREL DIVJEGA PRAŠIČA V VELENJA ŠOŠTANJ	23
PREGLEDNICA 10: ODSREL DIVJEGA PRAŠIČA V LD GORNJI GRAD	23
PREGLEDNICA 11: ODSREL DIVJEGA PRAŠIČA V LD DRETA NAZARJE	24
PREGLEDNICA 12: ODSREL DIVJEGA PRAŠIČA V LD BRASLOVČE	24
PREGLEDNICA 13: ODSREL DIVJEGA PRAŠIČA V LD VRANSKO	24
PREGLEDNICA 14: ODSREL DIVJEGA PRAŠIČA V LD STAHOVICA	25
PREGLEDNICA 15: ODSREL DIVJEGA PRAŠIČA V LD KAMNIK	25
PREGLEDNICA 16: ODSREL V DIVJEGA PRAŠIČA LD SELA PRI KAMNIKU	25
PREGLEDNICA 17: ODSREL DIVJEGA PRAŠIČA V LD TUHINJ	26
PREGLEDNICA 18: ODSREL DIVJEGA PRAŠIČA V LD MOTNIK-ŠPITALIČ	26
PREGLEDNICA 19: ODSREL DIVJEGA PRAŠIČA V LD DOMŽALE	26
PREGLEDNICA 20: ODSREL DIVJEGA PRAŠIČA V LD LUKOVICA	27
PREGLEDNICA 21: ODSREL DIVJEGA PRAŠIČA V LD TROJANE OŽBOLT	27
PREGLEDNICA 22: ŠKODA (EUR), KI JO JE POVZROČIL DIVJI PRAŠIČ V POSAMEZNIH LD	28
PREGLEDNICA 23: ŠTEVILO CENITEV PO RAZLIČNIH KULTURAH	31

PREGLEDNICA 24: ŠTEVILO DNI S SNEŽNO ODEJO OD 1994 DO 2006, METEOROLOŠKA POSTAJA GORNJI GRAD.....	39
PREGLEDNICA 25: MAKSIMALNA VIŠINA SNEŽNE ODEJE OD 1994 DO 2006, METEOROLOŠKA POSTAJA GORNJI GRAD	39
PREGLEDNICA 26: POVPREČNA TEMPERATURA ZRAKA OD 1994 DO 2006, METEOROLOŠKA POSTAJA CELJE-LAVA.....	40
PREGLEDNICA 27: KOLIČINA PORABLJENE KORUZA V KAMNIŠKO-SAVINJSKEM LUO. 42	
PREGLEDNICA 28: PREGLED ŠKODE, Odstrela in količine pokrmljene koruze v letih 2000–2006	43
PREGLEDNICA 29: POVRŠINE IN DELEŽI POSAMEZNIH TIPOV DREVESNE SESTAVE V OBMOČJU (GOZDNOGOSPODARSKI NAČRT GOZDNOGOSPODARSKEGA OBMOČJA NAZARJE, STR. 33).....	45
PREGLEDNICA 30: POVRŠINE RAZVOJNIH FAZ (GOZDNOGOSPODARSKI NAČRT GOZDNOGOSPODARSKEGA OBMOČJA NAZARJE, STR. 35).....	46
PREGLEDNICA 31: SESTAVA LESNE ZALOGE GOZDOV GGO PO DREVESNIH VRSTAH (GOZDNOGOSPODARSKI NAČRT GOZDNOGOSPODARSKEGA OBMOČJA NAZARJE, STR. 35)	46
PREGLEDNICA 32: GOZDNI OBROD V NAZARSKEM GGO OD LETA 1991 DO 2006	48
PREGLEDNICA 33: STAROSTNI RAZREDI.....	54

KAZALO SLIK

SLIKA 1: KAMNIŠKO-SAVINJSKO LOVSKO UPRAVLJALSKO OBMOČJE (LUO).....	18
SLIKA 2: ŠKODA PO POSAMEZNI KULTUR ZA LETO 2005 IN 2006 V KAMNIŠKO-SAVINJSKEM LUO	30
SLIKA 3: KDAJ JE NASTALA ŠKODA V KAMNIŠKO-SAVINJSKEM LUO	32
SLIKA 4: ŠKODA OD POSAMEZNE VRSTE DIVJADI V KAMNIŠKO-SAVINJSKEM LUO	33
SLIKA 5: ODVISNOST ŠKODE OD Odstrela	43
SLIKA 6: ODVISNOST IZPLAČANE ŠKODE OD POKRMLJENE KORUZE	44
SLIKA 7: Odstrel divjih prašičev v obdobju 1951-2006.....	50
SLIKA 8: Odstrel divjih prašičev po starosti od leta 1984 do 2006.....	51
SLIKA 9: Odstrel divjih prašičev po spolu od leta 1984 do 2006.....	52

KAZALO PRILOG

PRILOGA A: ŠKODA, KI JO JE DIVJI PRAŠIČ NAPRAVIL V LETU 2005 IN 2006

PRILOGA B: KDAJ NASTANE ŠKODA (MESEC CENITVE)

PRILOGA C: PRIHODKI OD PRODAJE MESA (V EUR)

1 UVOD

Pestrost naravnih sistemov v Sloveniji pogojuje tudi raznovrstnost rastlinskega in živalskega sveta, v katerem zaseda divji prašič posebno mesto. Posebno tudi zato, ker je bila ta živalska vrsta zaradi ogrožanja človeških koristi že povsem iztrebljena, pa se je kljub temu uspešno vrnila tako v slovenski kot srednjeevropski prostor. Na številne spremembe v naravnem okolju je divji prašič odgovarjal s svojo izredno prilagodljivostjo tako, da je pri nas, še bolj izrazito pa v nekaterih drugih srednjeevropskih državah postal divjad kulturne krajine. Dolgoročno gledano pa le take vrste divjadi štejemo kot vrste bodočnosti (Krže, 1982).

2 NAMEN NALOGE

Divji prašič je izredno zanimiva živalske vrsta. Populacija zaradi izredne prilagodljivosti raste. Na začetku XIX stoletja je bila ta vrsta skoraj v celoti iztrebljena. Za začetek današnje populacije divjega prašiča, lahko štejemo leto 1913, ko iz obore na Gorjancih uide divja svinja. Od takrat naprej pa populacija divjega prašiča raste. Z naraščanjem populacije pa rastejo tudi škode. Namen naloge je ugotoviti stanje populacije divjega prašiča v Kamniško–Savinjskem Lovsko Upravljavskem Območju (LUO).

2.1 ANALIZA POJAVLJANJA ŠKOD V KAMNIŠKO–SAVINJSKEM LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU (LUO)

Ugotoviti kdaj in kje se škoda pojavlja na kmetijskih površinah. Kje nastane večja škoda: na travnikih ali njivah. Na njivah, ugotoviti katera kultura je najbolj prizadeta. Kakšna je višina škode od leta 2000–2006? Kako preprečimo škodo? Ali prodaja mesa odstreljenih divjih prašičev pokrije škodo, ki jo divji prašič povzroči na kmetijskih površinah v letih 2005 in 2006? Kakšna je odvisnost škode od stroškov krmljenja?

2.2 PRIKAZ STRUKTURE ODSRELA

Kakšna je višina odstrela od leta 1994 do leta 2006 ter starostna in spolna struktura odstrela. Kakšna je odvisnost škode od odstrela.

2.3 VPLIV GOZDNEGA OBRODA TER VREMENSKIH RAZMER NA VELIKOST ŠKODE NA KMETIJSKIH POVRŠINAH

Kakšen je vpliv višine snega ter temperatur na populacijo.

3 ZGODOVINA DIVJEGA PRAŠIČA V SLOVENIJI

Valvasor nam daje v svojem slovitem delu, izdanem leta 1689, Slava Vojvodine Kranjske nekaj dobrih in zanimivih podatkov o lovstvu in divjadi takratne dežele Kranjske. Med drugimi omenja tudi številčnost divjih prašičev, njihovo izredno težo in velikost. Očitno so bili takrat divji prašiči na Kranjskem dokaj številni, prav tako pa v drugih področjih avstrijske monarhije (Krže, 1982).

Kljub velikim škodam in stalnim pritožbam kmetov pa so bili divji prašiči za časa vladavine Karla VI. v drugi polovici XVII. in prvi polovici XVIII. stoletja zaščitena divjad z lovopustom od 7. januar do 15. oktober.

Marija Terezija (1740-1780) je 25. avgusta 1770 odredila, da je v bodoče dovoljeno gojiti divje prašiče le v oborah. Vse prosto živeče živali (divje prašiče) pa morajo lovski upravičenci nemudoma pokončati. To naj bi se zgodilo do leta 1771. V tistem času je bila zgrajena svetovno znana obora »Lainz« pri Dunaju, ki zajema okrog 2500 ha gozda (Erhatic Širnik, 2005).

Z izvajanjem te odredbe je bil v monarhiji storjen odločilen korak z občutnimi posledicami. Divji prašiči so bili vse redkejši in jih v drugi polovici XVIII. in v prvi polovici XIX. stoletja na Kranjskem skoraj ni bilo. Tudi v Lovskem patentu z dne 7. 3. 1849 in v Ministerialni odredbi z dne 15. 12. 1852 so divjega prašiča uvrstili med nezaščiteno divjad. Erjavec in Schollmayer navajata, da je bil divji prašič že na začetku XIX. stoletja iztrebljen v večini avstrijskih dežel. Tudi skrbno vodena kronika gozdne uprave kneza Karla Auersperga, za obdobje 1768 do 1918 ne izkazuje odstrele divjih prašičev (Krže, 1982). Po ohranjenih virih je za pričetek zgodovine današnjih populacij divjih prašičev v Sloveniji upravičeno šteti leto 1913. To leto je graščak H. Goriany na svojem posestvu na Gorjancih postavil majhno oboro. Iz te obore uide svinja, ki je spomladi leta 1915 vodila 8 mladičev. Istega leta pa iz obore pobegnejo še tri svinje. Z

Gorjancev so se divji prašiči med prvo svetovno vojno, razširili najprej na Kočevsko, nato pa postopoma še po ostalem slovenskem ozemlju. Prvi uradni podatek o odstrelu divjega prašiča izvira iz leta 1918. Februarja tega leta je Auerspergov logar Ignacij Černe na Strmcu uplenil 64 kg težko svinjo. Zaradi naglega razmnoževanja divjih prašičev se je povečevala tudi škoda. Zato je banovski svet Dravske banovine na seji 14. 2. 1935 sprejel predpis o odrejanju pogonov na divje prašiče in volkove ter višini in izplačevanju nagrad za uplenjenega divjega prašiča (Krže, 1982).

Med drugo svetovno vojno so se življenjske razmere za divje prašiče izboljšale, kar še zlasti velja za Kočevsko območje, od koder se je izselila večina Kočevskih Nemcev. V povojnem obdobju pa se je divji prašič razširil tudi v druga področja Slovenije. Leta 1957 je na občnem zboru LZ Slovenije zapisano: »Omeji je odstrel vodečih svinj in mladičev v času od 1. marca do 15. julij, divje prašiče pa se sme streljati le s kroglo iz risane ali gladke cevi« (Krže, 1982).

Leta 1973 - lovna doba na divjega prašiča je od 15. julija do 31. januarja, odstrel vodečih svinj ni dovoljen.

Zakon o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter o upravljanju lovišč iz leta 1976 je prinesla kompromisno rešitev, po kateri je lovna doba na divje prašiče od 1.4 do 15.2, odstrel ozimcev in lanščakov pa dovoljen vse leto.

Nov Zakon o divjadi in lovstvu, je Državni zbor Republike Slovenije sprejel 27. januarja 2004 (Zakon o divjadi in lovstvu, 2004).

4 ZNAČILNOSTI DIVJEGA PRAŠIČA

Divji prašič ali divja svinja (*Sus scrofa* Linnaeus, 1758) je predstavnik družine Suidae, in reda sodoprstih kopitarjev ali parkljarjev (Artiodactyla). Areal te vrste je Evropa (razen Skandinavije in otokov, na Britanskem otočju je iztrebljena) ter srednja in južna Azija; v Severno in Južno Ameriko ter Avstralijo so jo zanesli. Pri nas je splošno razširjena v listopadnih in mešanih gozdovih do drevesne meje, še posebno tam, kjer so močvirja (Jurc, 2005).

Za divjega prašiča je značilna poraslost s ščetinami, ki so po zatilju in ledjih daljše. Če primerjamo domačega in divjega prašiča, vidimo, da je slednji ožji, vitkejši, višji, ima izrazito klinasto glavo, pokončna ušesa in dolge noge. Rep divjega prašiča ni zvit, pač pa viseč, ob vznemirjenosti ali na begu pa pokončno stoječ in se čopasto konča.

4.1 TELESNE ZNAČILNOSTI DIVJEGA PRAŠIČA

Trup je divjega prašiča je ozek in stisnjen. Plečna višina pri svinjah doseže do 80 cm, pri merjascih pa tudi 1,10 cm.

4.1.1 Noge

Noge so vitke in dolge. Na vsaki so štiri prsti z dobro razvitimi parklji. Prednja dva prsta sta zelo močna, zadnja dva pa zakrnela (krna prsta). Pri teku pušča prašič, zlasti v mehkih tleh ali snegu dobro viden odtis krnih prstov, kar je značilen znak za sled divjega prašiča.

4.1.2 Glava

Glava je trikotne oblike, z dolgim rilcem, na koncu katerega ležita nosnici. Rilec je mišičav, spodnja čeljust je zelo gibljiva in ojačana, kar daje prašiču veliko moč pri ritju.

ZOBOVJE

Divji prašič ima 44 zob. V polovici spodnje čeljusti je 11 zob.

- 3 sekalci
- 1 podočnik
- 4 predmeljaki
- 3 meljaki

Podočniki so zlasti pri merjascu močno razviti. Zgornji imenovani brusilci, so zaviti navzven in navzgor. Spodnji, imenovani čekani pa rastejo navzgor.

4.2 BARVA DIVJEGA PRAŠIČA

Barva divjih prašičev je odvisna predvsem od nadlanke. Ta je na različnih delih telesa različna in to v odvisnosti od spola, starosti, letnega časa in življenjskega prostora. Natančno opisati barvo divjega prašiča je težko, čeprav je posamezna žival na videz enobarvna ali barvno neizrazita. Posamezne ščetine so različnih barv - rumenkaste, rjave, sive in črne. Ščetine so na koncu svetlejše in od 3 do 7 - krat razcepljene. Zgornja tretjina ščetin je svetlejša. Na konici repa so lahko ščetine dolge do 30 cm.

Mladiči so ob rojstvu po hrbtu in bokih rjavkasto rumeni s svetlo rjavimi in temno rjavimi podolžnimi progami; glava in noge so svetlo rjave, trebuh pa bele barve. Čez poletje ta obarvanost zbledi in mladiči so po jesenskem prebarvanju enobarvni, tako kot starejši prašiči, vendar z rjavkastim podtonom na bokih.

Pri divjem prašiču ločimo tri vrste dlake:

- tipalne ščetine na nekaterih delih glave,
- nadlanka ali ščetine,
- podlanka.

4.3 ČUTILA

4.3.1 Voh

Pri divjem prašiču je najbolj razvit voh. To se kaže pri iskanju hrane. Divji prašiči razlikujejo vonj različnih ljudi, npr. »znanega« po gozdnih delavcih ali lovskem čuvaju, ki jih krmi, od tujih.

4.3.2 Sluh

Sluh je naslednji dobro razvit čut divjega prašiča. Značilnost divjega prašiča, da šume ne samo spremlja ampak jih tudi vrednoti, vpliva na njegovo obnašanje. Praviloma so divji prašiči zelo oprezni in pri navadnem šumu pozorno oprezajo v sumljivo smer.

4.3.3 Vid

Vid pri divjih prašičih ni tako razvit in ne vpliva pomembneje na obnašanje. Vidno polje je bistveno manjše kot pri ostalih vrstah parkljaste divjadi.

V očesu divjih prašičev je večji delež dnevnih, za svetlobo občutljivih čutnih celic, kot nočnih. Dnevno občutljive svetlobne celice (čepki) so zadolženi tudi za razpoznavanje barv. Medtem ko imamo ljudje čutne celice, ki omogočajo razpoznavanje bogatega barvnega spektra (rumeno, zeleno in rdečo) pa imajo sesalci le dve vrsti celic za razpoznavanje barv (ene so občutljive za modro, druge pa za zeleno-rumeno barvo). Divji prašič barve razlikuje bikromatično (dvobarvno), razlikujejo le kratkovalovne (modre) in dolgovalovne (zeleno, rumeno, rdeče) barve. Vendar pa dolgovalovnih ne razlikuje med seboj. Zanje so vsi toni (zeleno, rumeno, rdeče) domnevno rumeno-rjave barve. Poleg različnih barv je treba upoštevati tudi svetlobne vrednosti, ki tudi barvno slepim živalim omogoča omejeno razlikovanje (Krže, 2005f).S pregledom oči je mogoče približno sklepati o sposobnosti vida posamezne živalske vrste. Toda oko je le vhod v sistem širšega videnja, saj obdelava in vrednotenje videnega poteka v možganih.

4.4 PARITEV (BUKANJE)

Pričetek bukanja je izrazito odvisen od prehranskih razmer. V novembru, decembru in januarju se oplodi 85 % svinj. Najprej se bukajo stare svinje. Težišče njihove paritve je konec novembra in v pričetku decembra. Sredi decembra je višek bukanja dvoletnih svinj, konec decembra in v januarju pa se buka tudi del tisto letnih svinj (ozimk). Paritveno obdobje posamezne divje svinje v povprečju 21-23 dni (Krže, 2007, 2006).

Oba spola divjih prašičev spolno dozorita med sedmim in desetim mesecem starosti. Merjasec je paritveno aktiven in oploditveno sposoben vse leto. Spolna zrelost je bolj kot od starosti odvisna od telesne razvitosti. Posledično se svinje bukajo in polegajo v vseh letnih časih. Za sonaravne populacije je značilno časovno usklajeno bukanje, ki ga začne svinja vodnica.

Bukajoče se živali obeh spolov ne kažejo posebnega zanimanja za hrano. Zato se lahko zgodi, da prevzame vodstvo mladičev v tistem času po rangju najvišja svinja, ki se v tistem času ne buka. S tem so mladiči zavarovani pred izredno agresivnimi merjasci, ki tudi v njih vidijo konkurenco.

V času bukanja je slišati grozljivo kruljenje spopadajočih se merjascev, ki jih v naraščajočem spolnem nagonu slina skoraj curkoma teče iz gobca. Medsebojni spopadi merjascev za bukajoče svinje se pričnejo pozno popoldne in trajajo pozno v noč. Merjasec, ki si izbori trop svinj, ostane, vse dokler bukanje ni končano. S snubečim kruljenjem in dvignjenimi rilčnimi šobami ovoaha svinjam splovilo in s tem ugotavlja, katera je godna za zaskok (Krže, 2005e).

Obe merjaščevi modi sta na zunaj vidni kot izboklini pod zadnjično odprtino. Merjaščevo splovilo ne trebuhu je obraščeno z dolgimi ščetinami, kar je razpoznaven znak med spoloma. Po koncu bukanja, v katerem merjasec izgubi do 15 % teže, postanejo spet samotarji (Krže, 1982).

4.5 LEGLO (GNEZDO)

Brejest traja 115,2 dni + 2,3 dni. Ekstremne vrednosti leže med 108 in 120 dnevi. Svinja zapusti trop običajno nekaj dni pred poleganjem in v tem času napravi za pujske gnezdo iz vejevja, suhe trave, listja, praproti in podlanke. Svinja običajno poleže stoje.

Za razliko od nekaterih drugih sesalcev pujski takoj po rojstvu vidijo, so odlakani in pisano varovalno obarvani. V mokrem vremenu ostane svinja s pujski v gnezdu. V suhem vremenu jih pelje ven že po nekaj dneh. Običajno se to dogaja v prvi polovici aprila.

Pujski tehtajo po rojstvu od 750 do 1200 gr., pri svinji se razvije toliko seskov kolikor mladičev vodi. Sesek ki v 12 urah ni bil sesan, se posuši.

Prve dni dojijo svinje zelo pogosto, vsako uro. Ležejo na bok in med dojenjem globoko in enakomerno krulijo. V primeru, da sta v bližini dve ali več gnezd, pustijo svinje sesati tudi tuje mladiče prve tedne življenja. Približno po 3-4 tednih starosti pujskov se postopoma oblikuje sesalni red, da sesa vsak pujskec le pri svoji materi in le iz določenega seska. Takrat se dokončno posušijo tudi vsi nadštevilni seski, čeprav so jih pujski do takrat občasno uporabljali (Krže, 1982).

5 PREHRANA

Zaradi cele vrste pozitivnih vplivov na populacije divjih prašičev se je številčnost divjih prašičev v zadnjih desetletjih močno povečala. Obenem se je širila kmetijska proizvodnja, ob tem pa so se večale tudi škode od divjih prašičev. Nujnost izvajanja ustrežnejših ukrepov za omejevanje teh škod je pospešila raziskovalno delo pri proučevanju prehrane divjega prašiča. To so raziskovali na podlagi analize želodcev, ritin, iztrebkov, pa tudi z direktnimi opazovanji prehranskih navad (Krže, 2005b). Od kulturnih rastlin so v prehrani najpogosteje zastopane:

- krompir,
- koruza,
- oves,
- rž,
- pšenica.

Najbolj priljubljena hrana divjih prašičev je domači kostanj in želod. To se da ugotoviti na krmiščih, kjer dajejo prednost omenjenim plodovom pred koruzo. Od nadzemnih delov jim je zlasti priljubljena trava šašulica (*Calamagrostis* sp.), v močvirskih delih pa rogoza (*Typha* sp.) (Krže, 2005c).

Pri prehranjevanju z želodom in žirom, v katerem je razmerje beljakovin in škroba 1: 16, to vodi k pomanjkanju beljakovin živalskega izvora. Potreba organizma po vitaminu B 12, sprošča veliko naravno težnjo po hrani živalskega izvora.

Poleg rastlinske hrane potrebujejo divji prašiči tudi ustrezen delež živalske hrane. Količina živalske hrane ni odvisna od živalskih vrst, pač pa od njihove pogostosti. Živalsko hrano divjih prašičev sestavljajo: miši, razne žuželke, ptiči in jajca v gnezdih ptic, razni plazilci, sorazmerno velik del predstavlja mrhovina. Občasna prevlada živalskega dela v prehrani je pogojena tudi z značilnostmi v letnem fiziološkem ciklusu divjega prašiča-menjava dlake, priprava na paritev.

Sicer pa velja, da je raznovrstnost v sestavi prehrane divjih prašičev zelo spremenljiva in odvisna od ponudbe v okolju, letnega časa, vremena in drugih vplivov (množično razmnoževanje miši, žuželk, sestava kmetijskih kultur ...).

V celotnem življenjskem prostoru divjega prašiča delimo njegovo prehrano na pet različno pomembnih sestavin, ob upoštevanju različnosti življenjskih prostorov in časovnih obdobj:

- podzemni deli rastline (korenine, gomolji, čebulice), to uživajo skozi celo leto, najpogosteje pa pozimi in spomladi;
- nadzemni deli rastline v času vegetacije (trave, lišaji, mlade poganjke);
- plodovi (kostanj, želod, žir, jagode);
- kulturne kmetijske rastline;
- hrana živalskega izvora, vsakem letnem času (Krže, 1982).

5.1 GOSPODARSKI UČINKI PREHRANJEVANJA

5.1.1 Gozd

Koristni vplivi

- uživanje raznih škodljivih žuželk, katerim so gozdna tla življenjski prostor za enega od razvojnih stadijev;
- prehranjevanje z mišmi, ki so v namnožitvi;
- uničevanje nadzemskih in podzemskih delov tistih vrst pritalnih rastlin, ki ovirajo naravno pomlajevaje;
- mešanje površinskih plasti zemlje, zlasti surovega humusa, s tem pa izboljševanje kvalitete tal in možnosti naravnega pomlajevanja.

Škodljivi vplivi

- uživanje plodov (želod, žir...) ter zmanjševanje števila kalivih semen;
- škode na umetno posajenem želodu in žiru;
- ruvanje in poškodbe mladih rastlin pri ritju;
- pospeševanje glivičnih obolenj zaradi poškodb drevesnih korenin;
- pospeševanje zatavljenosti;
- prehranjevanje s koristnimi živalmi (deževniki).

5.1.2 Polje

V vseh področjih razširjenosti imajo kmetijsko izkoriščene površine veliko privlačno moč za divje prašiče. Ta izhaja iz ponudbe energijsko in beljakovinsko bogate hrane. Divji prašič na 1 ha gozdne površine pridobi le 1-7% tiste energije, ki jo nudi 1 ha njivskih površin (Krže, 1982).

6 RAZMNOŽEVANJE

Število pujskov je odvisno od letnih ekoloških razmer. Odrasla, nad tri leta stara svinja normalno poleže od 6 do 8 pujskov, dvoletna svinja od 3 do 6 in lanščakinja od 1 do 4 pujske. To število pa je lahko v posameznih primerih, kot v celotni populaciji, izredno spremenljivo in odvisno od prehranskih razmer, kot od telesne razvitosti svinj. Svinje, ki spolno dozori in poležejo že ob izteku prvega leta življenja, s tem enostavno preskočijo razvojno stopnjo lanščakov. Nadalje je potrjeno, da lahko posamezna svinja v klimatsko in prehransko ugodnih razmerah, kjer je vpliv zime zanemarljiv, prasi dvakrat letno.

Ta pojav je v našem življenjskem okolju izjemen, vendar ugotovljen, saj vodi svinja v tem primeru pujske različnih starosti. Nekdaj je sicer veljala predvsem domneva, da vodi svinja v takih izjemnih primerih dvojne pujske zato, ker je prevzela osirotele mladiče. To se sicer tudi dogaja, še zlasti pri svinjah, ki žive in vzgajajo mladiče v družinskih skupnostih. Vendar v primeru posvojitve ni tako očitnih razlik v telesnem razvoju posameznih mladičev.

Izgube so lahko v prvih tednih življenja občutne, predvsem zaradi vremenskih vplivov. Pujski so zelo občutljivi za hladno, vlažno vreme, nasprotno pa so izgube v milih, suhih spomladanskih mesecih zelo majhne (Krže, 1982; Krže, 2005a).

7 BOLEZNI

Divji prašiči niso podvrženi boleznim. Vendar pa je nekaj boleznih, katerim prašiči lahko podležejo:

- prašičja kuga;
- steklina;
- slinavka in parkljevka;
- trihinoza.

7.1 PRAŠIČJA KUGA

Prašičja kuga je virusna bolezen, ki so jo najverjetneje konec prejšnjega stoletja prinesli iz Amerike. Divji prašič se okuži z mrhovino poginulih domačih prašičev, s kuhinjskimi odpadki, z okuženimi vrstniki pa tudi z prehranjevanjem okuženih vrstnikov. Bolezen se pokaže najprej v tem, da so živali aktivne podnevi in izgubijo strah pred človekom. Zaradi visoke vročine jih žeja in iščejo vodo. Če smo pri posamičnih najdbah poginulih divjih prašičev še v dvomu, pa se o upravičenosti suma na kugo kasneje lahko prepričamo po notranjih krvavitvah v sveže poginulih ali uplenjenih prašičih. V sluznici grla in notranjosti sečnega mehurja so dobro vidne številne krvavitve v velikosti bucikine glavice.

Ukrepi po izbruhu prašičje kuge so neučinkoviti, cepljenje kot pri domačih prašičih pa nemogoče. Priporočljiv je le odstrel vidno bolnih živali, na posamičnem lovu. S skupnim lovom pa širjenje bolezni le pospešujemo.

V Nemčiji so leta 2002 poročali o 451 divjih prašičih, ki so bili okuženi s prašičjo kugo (Wildschwein, 2007).

7.2 STEKLINA

Virus stekline deluje zlasti na živčni sistem in možgane. Obolele živali niso plahe, ampak so nemirne in popadljive. Bolne živali hripavo krulijo, zaradi ohromelosti požiralnika pa se ne morejo prehranjevati (Krže, 1982).

7.3 SLINAVKA IN PARKLJEVKA

S katero se okužijo zlasti prašiči v oborah.

7.4 TRIHINOZA

Trihinoza velja za zajedavsko bolezen divjih prašičev. To bolezen povzroča nitast črv, imenovan *Trichinella spiralis*. Bolezen je lahko za človeka smrtno nevarna, če uživamo meso okuženega divjega prašiča. Po zaužitju se jajčeca trihine sprostijo in pridejo v tanko črevo. Tam se razvijejo v spolno zrele črevesne trihine obeh spolov. Samička zleže od 200 do 20.000 ličink, ki se skozi črevesne stene prerijejo do limfnega sistema, od tod pa s krvnim obtokom po vsem organizmu.

Kot znak pri človeku se najprej pojavi driska, močne bolečine in bljuvanje. Kasneje pa lahko tudi vnetje možganske mreže, pljučnico in vnetje srčne mišice. Močna okuženost lahko povzroči smrt (Krže, 1982).

8 KAMNIŠKO-SAVINJSKO LOVSKO UPRAVLJALSKO OBMOČJE

8.1 OPIS KAMNIŠKO-SAVINJSKEGA LOVSKO UPRAVLJALSKEGA OBMOČJA (LUO) S SEZNAMOM LOVIŠČ

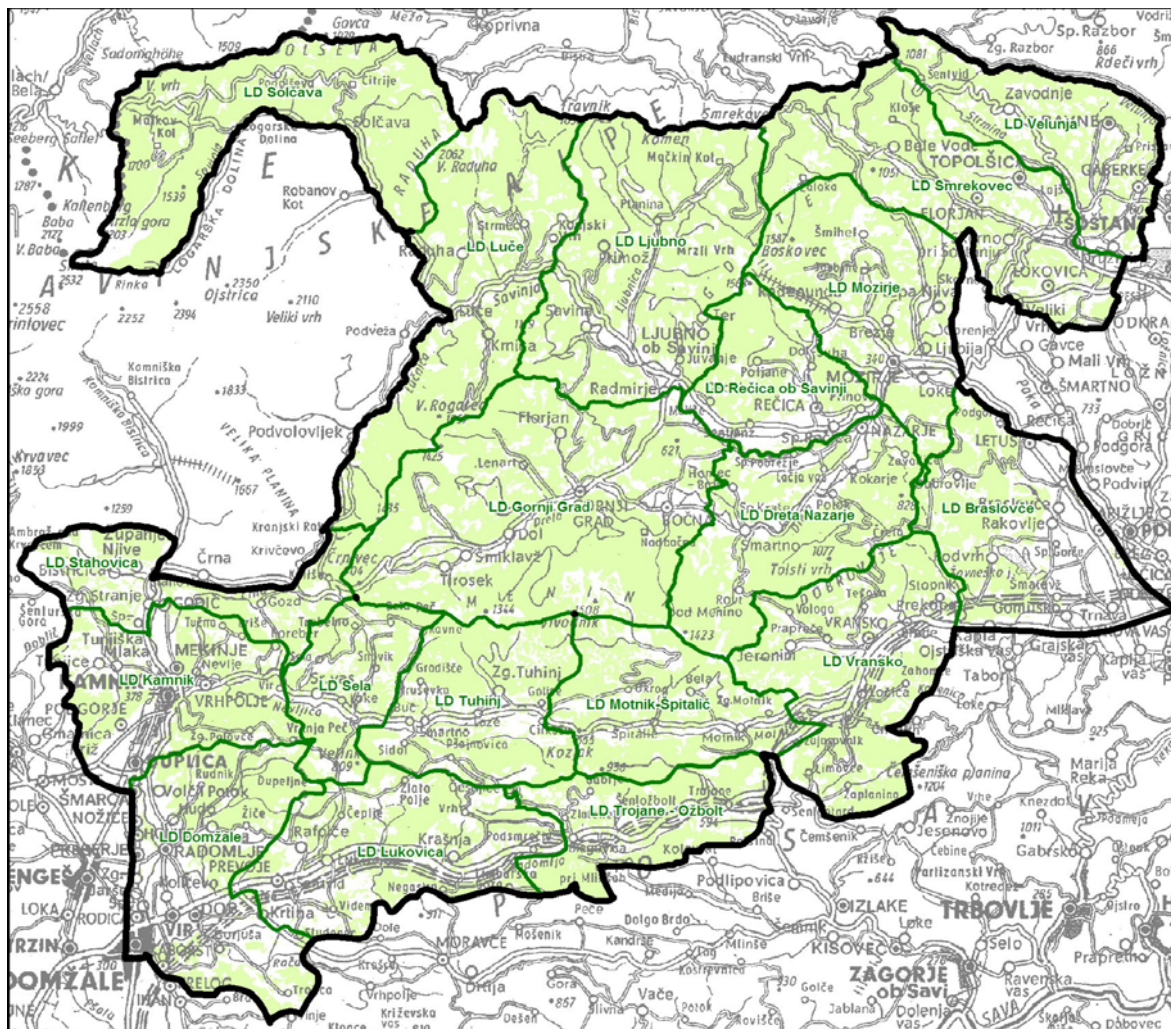
Lovsko Upravljalno Območje (LUO) obsega vzhodni del Kamniško-Savinjskih Alp z Menino planino, Dobrovljami in Tuhinjsko dolino z obrobniimi nižinskimi predeli ter vzhodni del Karavank z Raduho in Smrekovcem do obrobja Šaleške doline. Območje spada v alpsko in predalpsko fitogeografsko območje. Značilnost LUO je gorski in predgorski svet, planote in alpske doline. Za osrednji del LUO je značilna velika gozdnatost in ohranjenost naravne krajine. V LUO je vključenih 19 lovišč, s katerimi upravljajo lovske družine. Upravno je območje razdeljeno na več upravnih enot: UE Mozirje-7 lovišč, UE Velenje-2 lovišči, UE Žalec-2 lovišči, UE Kamnik-5 lovišč in UE Domžale-3 lovišča (preglednica 1).

Lovišča povezuje dogovor o enotnem gospodarjenju z divjim prašičem in jelenjadjo v okviru Kamniško-Savinjske lovsko gospodarske enote.

Preglednica 1: Šifre lovišč v Kamniško-Savinjskem Lovsko Upravljalnem Območju (LUO)

Šifra lovišča	Lovišče	Upravna enota	Skupna površina (ha)	Lovna površina (ha)	Nelovna površina (ha)
1401	LD Solčava	Mozirje	6.047	5.963	84
1402	LD Luče	Mozirje	6.317	6.184	133
1403	LD Ljubno	Mozirje	7.122	6.932	190
1404	LD Rečica ob Savinji	Mozirje	2.818	2.625	193
1405	LD Mozirje	Mozirje	4.820	4.590	230
1406	LD Smrekovec Šoštanj	Velenje	5.846	5.418	428
1407	LD Velunja Šoštanj	Velenje	3.761	3.549	212
1408	LD Gornji Grad	Mozirje	9.286	9.010	276
1409	LD Dreta Nazarje	Mozirje	4.869	4.658	211
1410	LD Braslovče	Žalec	5.178	4.817	361
1411	LD Vransko	Žalec	5.243	4.984	259
1412	LD Stahovica	Kamnik	2.727	2.553	174
1413	LD Kamnik	Kamnik	4.241	3.594	647
1414	LD Sela pri Kamniku	Kamnik	2.456	2.337	119
1415	LD Tuhinj	Kamnik	3.807	3.692	115
1416	LD Motnik-Špitalič	Kamnik	4.028	3.927	101
1417	LD Domžale	Domžale	5.197	4.336	861
1418	LD Lukovica	Domžale	5.57	4.700	357
1419	LD Trojane-Ožbolt	Domžale	2.690	2.550	140
Skupaj			91.510	86.419	5.091

Prikaz Kamniško-Savinjskega Lovsko Upravljskega Območja (LUO) (slika 1).

Slika 1: Kamniško-Savinjsko Lovsko Upravljsko Območje (LUO)

8.2 Odstrel v Kamniško-Savinjskem LUO

V preglednici 2 je predstavljen odstrel glede na starostno in spolno strukturo za posamezno leto v Kamniško-Savinjskem LUO.

Preglednica 2: Odstrel v Kamniško-Savinjskem LUO (Letni lovsko gojitven načrt, 2007)

Kategorija	Mladiči (ozimci)						Lanščaki						Starejši (2+)						Skupaj odstrel					
	m.s		ž.s		skupaj		m.s		ž.s		skupaj		m.s		ž.s		skupaj		m.s		ž.s		skupaj	
Spol	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1994	11	12	13	14	24	26	19	20	31	33	50	54	10	11	9	10	19	20	40	43	53	57	93	100
1995	18	24	9	12	27	36	20	27	8	11	28	37	13	17	7	9	20	27	51	68	24	32	75	100
1996	17	21	14	17	31	38	18	22	19	23	37	46	8	10	5	6	13	16	43	53	38	47	81	100
1997	25	39	16	25	41	64	8	13	5	8	13	20	7	11	3	5	10	16	40	63	24	38	64	100
1998	61	33	58	31	119	64	32	17	24	13	56	30	9	5	3	2	12	6	102	55	85	45	187	100
1999	53	26	57	28	110	54	44	22	29	14	73	36	9	4	10	5	19	9	106	52	96	48	202	100
2000	76	38	63	32	139	70	29	15	23	12	52	26	2	1	7	4	9	5	107	54	93	47	200	100
2001	87	32	98	36	185	69	34	13	34	13	68	25	5	2	12	4	17	6	126	47	144	53	270	100
2002	111	31	123	34	234	65	47	13	49	14	96	27	13	4	19	5	32	9	171	47	191	53	362	100
2003	95	36	93	35	188	70	27	10	29	11	56	21	7	3	16	6	23	9	129	48	138	52	267	100
2004	84	32	86	32	170	64	33	12	40	15	73	27	11	4	12	5	23	9	128	48	138	52	266	100
2005	142	36	141	36	283	72	38	10	48	12	86	22	8	2	17	4	25	6	188	48	206	52	394	100
2006	72	33	54	25	126	58	29	13	42	19	71	33	7	3	13	6	20	9	108	50	109	50	217	100

Ciljni strukturalni delež odstrela ozimcev obeh spolov, je na nivoju LUO najmanj 65 %, delež načrtovanega odstrela lanščakov moškega spola največ 10 %, ter delež načrtovanega odvzema lanščakinj najmanj 15 %. Delež odstrela divjih prašičev v tretjem življenjskem letu in starejših, bo za merjasce največ 4 % in za starejše svinje 6 %. Smernice za odstrel po spolu so 48 : 52 v korist ženskega spola.

Delež lanščakov mora dosegati načrtovani delež v odstrelu in se praviloma ne presega. Potrebno je odstreliti lanščakinje, ki ne vodijo. Vodeče lanščakinje je smiselno odstreliti z

zarodom vred. Varovati pa je potrebno, posamične lanščake, merjasce stare od 2–5 let ter vodilne svinje dokler vodijo trop. Od leta 1994 do 1999 je bilo povprečno odstreljenih 50 % ozimcev, 37 % lanščakov ter 13 % starejših divjih prašičev (2+) (preglednica 3).

Preglednica 3: Pregled odstrele od leta 1994 do 1999 in od 2000 do 2006, po spolu in starosti v Kamniško-Savinjskem LUO

		1994-1999				po spolu			
		ozimci	lanščaki	2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj
Odstrel		352	257	93	702	117	382	320	702
V %		50	37	13	100		54	46	100
		2000-2006				po spolu			
		ozimci	lanščaki	2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj
Odstrel		1.325	502	149	1.976	282	957	1.019	1.976
V %		67	25	8	100		48	52	100

Odstreljenih je bilo 54 % samcev divjih prašičev ter 46 % samic. Spolna in starostna struktura odstrele ni bila v skladu s smernicami LUO. Delež ozimcev v odstrelu je premajhen, ter prevelik delež starejših 2+ divjih prašičev. Zaradi neugodne starostne strukture odstrele, prevladuje moški spol s 54 %, je populacija divjega prašiča rasla. Od leta 2000 naprej se načrtno znižuje delež divjih prašičev. Povečal se je odstrel. V odstrelu je večji delež samic. Spolna struktura odvzema od leta 2000 naprej : 52 % samice; 48 % samci. Povečal se je odstrel ozimcev, ki presega 65 % (razen v letu 2004–64 %, 2006–58 %). Delež mladih (ozimci in lanščaki obeh spolov) predstavlja v odstrelu 92 %. Spolna in starostna struktura se od leta 2000 naprej ujema z smernicami gospodarjenja z divjim prašičem na nivoju LUO. Predvsem visok delež ozimcev, pomeni ugodnejšo socialno starostno strukturo med starejšimi divjimi prašiči (2+). Zaradi nizkega odstrele v preteklih letih ter neustrezne spolne in starostne strukture od 1994 do 1999, se je populacija divjega prašiča povečala, posledično pa so se povečale tudi škode na kmetijskih površinah. Najvišje škode od divjega prašiča so nastale v letih 2001 (30.916€, 7.408.705 SIT) ter 2002 (32.109€, 7.694.612 SIT). Predvsem zaradi višjega odstrele leta 2002(visok delež v

odstrelu predstavljajo ozimci in lanščaki obeh spolov), se je rast populacije ustavila, posledično pa so se znižale tudi škode na kmetijskih površinah. Ob povečanju škod je usmeritev višji odstrel divjih prašičev.

V letih 2003 in 2004 je bil odstrel nekoliko nižji 267 in 266 živali, kar je skupaj z gozdnim obrodrom pripeljalo do povečanja številčnosti populacije. Leta 2003 in 2004 je bil izrazit obrod bukve, hrasta in kostanja. Zaradi ugodnih prehranskih razmer, je večina ozimk že bila spolno zrelih (Letni lovsko gojitven načrt XIV Kamniško- Savinjsko lovsko upravljavsko območje, 2007). Zaradi ustavitve rasti populacije je bil odstrl divjih prašičev leta 2005 najvišji-394 živali. Zaradi ugodnih vremenskih razmer v zimi 2004/2005, je bilo oplojenih velik del ozimk. V odstrelu je predvsem velik del ozimcev 72 %. Delež lanščakinj pa je z 12 % prenizek. Številčnost populacije je zaradi hude zime, leta 2005/2006 in zaradi primerne odstrela leta 2005 upadla, zmanjšale pa so se tudi škode na kmetijskih površinah. V zadnjih petih letih je bil odstrel najnižji leta 2006. Zaradi neugodnih vremenskih razmer, velike količine snega ter (Menina več kot 2m) nizkih temperatur, večina ozimk ni bila oplojenih, prav tako pa so bile velike izgube med ozimci, kar je privedlo do tega, da se je populacija zmanjšala.

V preglednicah (2, 3) je predstavljeno gospodarjenje z divjim prašičem v LD od leta 1994 do 1999. Od leta 2000 naprej (načrtno zniževanje divjih prašičev) (preglednice 4-21).

Preglednica 4: Odstrel divjega prašiča v LD Luče

		1994-1999				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		7	11	4	22	4	9	13	22
V %		32	50	18	100		41	59	100
		2000-2006				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		37	21	6	64	9	31	33	64
V %		58	33	9	100		48	52	100

Preglednica 5: Odstrel divjega prašiča v LD Ljubno

		1994-1999				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		8	17	5	30	5	18	12	30
V %		27	57	17	100		60	40	100
		2000-2006				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		47	24	3	74	11	36	38	74
V %		64	32	4	100		49	51	100

Preglednica 6: Odstrel v divjega prašiča LD Rečica ob Savinji

		1994-1999				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		3	5	1	9	2	7	2	9
V %		33	56	11	100		78	22	100
		2000-2006				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		35	12	6	53	8	23	30	53
V %		66	23	11	100		43	57	100

Preglednica 7: Odstrel divjega prašiča v LD Mozirje

		1994-1999				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		11	7	2	20	3	9	11	20
V %		55	35	10	100		45	55	100
		2000-2006				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		103	35	12	150	21	74	76	150
V %		69	23	8	100		49	51	100

Preglednica 8: Odstrel divjega prašiča LD Smrekovec Šoštanj

		1994-1999				po spolu		
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj
Odstrel		1	1	3	1	2	1	3
V %		33	33	100		67	33	100
		2000-2006				po spolu		
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj
Odstrel		22	9	34	5	15	19	34
V %		65	26	100		44	56	100

Preglednica 9: Odstrel divjega prašiča v Velenja Šoštanj

		1994-1999				po spolu		
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj
Odstrel		2	1	4	1	2	2	4
V %		50	25	100		50	50	100
		2000-2006				po spolu		
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj
Odstrel		30	20	59	8	26	33	59
V %		51	34	100		44	56	100

Preglednica 10: Odstrel divjega prašiča v LD Gornji Grad

		1994-1999				po spolu		
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj
Odstrel		51	66	130	22	74	56	130
V %		39	51	100		57	43	100
		2000-2006				po spolu		
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj
Odstrel		155	80	253	36	108	145	253
V %		61	32	100		43	57	100

Preglednica 11: Odstrel divjega prašiča v LD Dreta Nazarje

		1994-1999				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		78	38	9	125	21	61	64	125
V %		62	30	7	100		49	51	100
		2000-2006				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		210	58	19	287	41	124	163	287
V %		73	20	7	100		43	57	100

Preglednica 12: Odstrel divjega prašiča v LD Braslovče

		1994-1999				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		48	16	7	71	12	30	41	71
V %		68	23	10	100		42	58	100
		2000-2006				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		138	22	8	168	24	85	83	168
V %		82	13	5	100		51	49	100

Preglednica 13: Odstrel divjega prašiča v LD Vransko

		1994-1999				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		50	10	7	67	11	36	31	67
V %		75	15	10	100		54	46	100
		2000-2006				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		192	47	25	264	38	138	126	264
V %		73	18	9	100		52	48	100

Preglednica 14: Odstrel divjega prašiča v LD Stahovica

		1994-1999				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		5	4	2	11	2	7	4	11
V %		45	36	18	100		64	36	100
		2000-2006				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		4	5	1	10	1	4	6	10
V %		40	50	10	100		40	60	100

Preglednica 15: Odstrel divjega prašiča v LD Kamnik

		1994-1999				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		7	5	1	13	2	11	2	13
V %		54	38	8	100		85	15	100
		2000-2006				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		12	22	1	35	5	23	12	35
V %		34	63	3	100		66	34	100

Preglednica 16: Odstrel v divjega prašiča LD Sela pri Kamniku

		1994-1999				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		1	2	0	3	1	1	2	3
V %		33	67	0	100		33	67	100
		2000-2006				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		10	7	1	18	3	8	10	18
V %		56	39	6	100		44	56	100

Preglednica 17: Odstrel divjega prašiča v LD Tuhinj

		1994-1999				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		17	16	5	38	6	24	14	38
V %		45	42	13	100		63	37	100
		2000-2006				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		41	36	6	83	12	47	36	83
V %		49	43	7	100		57	43	100

Preglednica 18: Odstrel divjega prašiča v LD Motnik–Špitalič

		1994-1999				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		19	23	20	62	10	33	29	62
V %		31	37	32	100		53	47	100
		2000-2006				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		107	21	12	140	20	61	79	140
V %		76	15	9	100		44	56	100

Preglednica 19: Odstrel divjega prašiča v LD Domžale

		1994-1999				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		19	12	6	37	6	24	13	37
V %		51	32	16	100		65	35	100
		2000-2006				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		44	23	2	69	10	47	22	69
V %		64	33	3	100		68	32	100

Preglednica 20: Odstrel divjega prašiča v LD Lukovica

		1994-1999				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		15	10	1	26	4	15	11	26
V %		58	38	4	100		58	42	100
		2000-2006				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		67	33	8	108	15	58	50	108
V %		62	31	7	100		54	46	100

Preglednica 21: Odstrel divjega prašiča v LD Trojane Ožbolt

		1994-1999				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		12	14	8	34	6	20	14	34
V %		35	41	24	100		59	41	100
		2000-2006				po spolu			
		ozimci	lanščaki 2+	skupaj	na leto	moški	ženski	skupaj	
Odstrel		72	25	9	106	15	47	59	106
V %		68	24	8	100		44	56	100

Iz preglednic (4-21) lahko razberemo, da populacija divjega prašiča raste. V vseh LD se je povečal odstrel. V letih 1994–1999 struktura odstrela ni v skladu s smernicami Kamniško–Savinjskega LUO. V odstrelu je premajhen delež ozimcev, glede na spol pa v odstrelu prevladujejo samci. Odstrel od leta 2000–2006 je v skladu s smernicami LUO. V večini LD v odstrelu prevladujejo samice. Višina in struktura odstrela vplivata predvsem na višino škode, ki jo divji prašič napravi na kmetijskih površinah.

8.3 ŠKODA

V preglednici 22 je prikazana škoda od divjega prašiča, od leta 2000 naprej, za vsako lovsko družino posebej. V škodi niso zajeti stroški krmljenja, ampak samo vrednost prizadete kulture (izplačana škoda oškodovancu) + vrednost del (opravljeno delo lovcev v € ter stroški mehanizacije).

Preglednica 22: Škoda (EUR), ki jo je povzročil divji prašič v posameznih LD

Šifra		Škoda po divjih prašičih za leto v €							Skupaj
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
1401	LD Solčava	0	0	0	0	0	0	0	0
1402	LD Luče	92	75	204	345	376	584	0	1.676
1403	LD Ljubno	1.369	2.930	559	576	2.284	936	618	9.270
1404	LD Rečica ob Sav.	484	1.077	872	270	293	542	33	3.571
1405	LD Mozirje	217	656	849	1.411	1.166	1.796	743	6.837
1406	LD Smrekovec Šoštanj	593	810	0	692	1.507	2.068	1.466	7.135
1407	LD Velunja Šoštanj	1.131	891	2.967	1.936	4.064	1.911	851	13.752
1408	LD Gornji Grad	1.728	2.116	2.007	1.403	563	3.213	3.543	14.573
1409	LD Dreta Nazarje	1.116	1.014	1.495	1.385	1.002	1.065	487	7.565
1410	LD Braslovče	0	0	618	33	371	814	351	2.187
1411	LD Vransko	1.938	2.732	3.731	4.170	7.920	4.052	3.993	28.538
1412	LD Stahovica	113	160	0	88	0	0	96	457
1413	LD Kamnik	269	284	547	324	0	348	667	2.439
1414	LD Sela pri Kamniku	2.554	2.600	1.636	641	572	199	275	8.477
1415	LD Tuhinj	3.134	3.718	3.472	3.935	0	121	313	14.693
1416	LD Motnik-Špitalič	1.365	2.134	2.558	2.337	804	2.090	1.534	12.822
1417	LD Domžale	396	1.506	2.296	309	1.417	837	388	7.150
1418	LD Lukovica	3.338	4.048	4.131	4.390	1.920	2.291	1.340	21.457
1419	LD Trojane-Ožbolt	2.451	4.165	4.165	2.621	1.869	2.897	2.871	21.039
	Skupaj	22.286	30.916	32.109	26.865	26.128	25.765	19.569	183.638
	v %	12	17	17	15	14	14	11	

Škoda, ki jo je povzročil divji prašič je bila v letih 2001 in 2002 največja, nato pa je začela padati, predvsem zaradi višjega odstrela (spolno in strukturno primernejši odstrel). V Kamniško-Savinjskem LUO je bilo v zadnjih sedmih letih izplačano 183.638 € (44.007.044 SIT). Največ škode je divji prašič napravil LD Vransko, LD Lukovica, LD Trojane Ožbolt ter LD Gornji Grad. Posebnost je LD Solčava, kjer divji prašiči niso napravili škode. Predvsem zaradi neugodnih vremenskih razmer (velike količine snega, nizke temperature), višja nadmorska višina. Odstrel v LD Solčava od leta 1994 do leta 2006 je ozimec moškega spola (odstrel leta 2005).

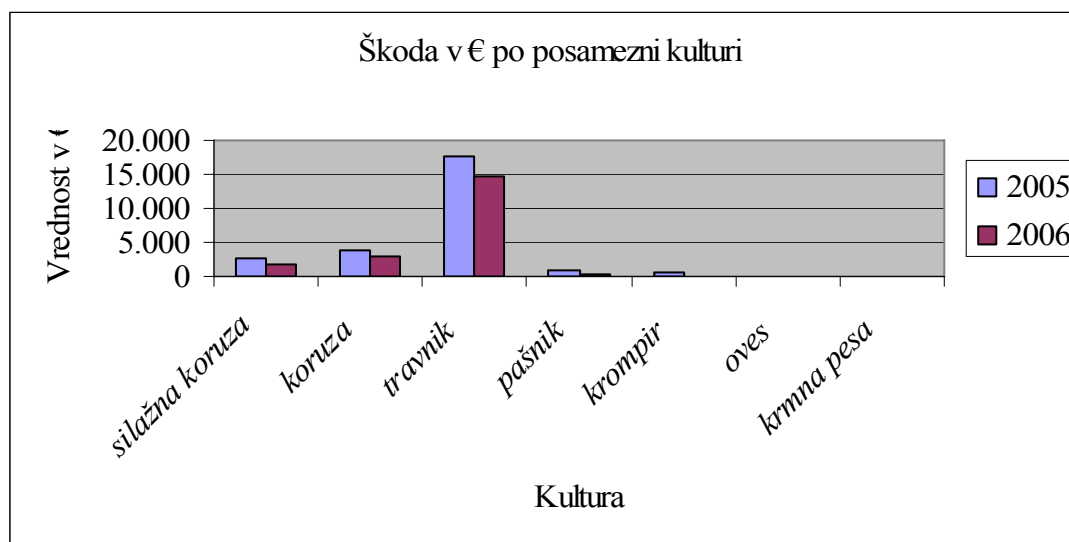
V LD Vransko je škoda v zadnjih treh letih najvišja. V odstrelu prevladuje moški spol v letu 2002 58 %, v letu 2003 56 %. Zaradi prenizkega odstrela ženskega spola, populacija divjega prašča v LD Vransko raste. Za zmanjšanje škode bo v prihodnje potrebno v odstrelu povečati odstrel ženskega spola.

V LD Lukovica škoda enakomerno raste od leta 2000- najvišja pa je bila leta 2003, nato je začela padati. Leta 2005 pa se je spet povečala zaradi neprimerne starostne strukture. Odstrel leta 2004-41 % ozimci, 41 % lanščaki ter 18 % 2+. Zaradi neprimerne strukture odstrela v letih 1994–1999, 58 : 42 v odstrelu prevladuje moški spol, je bila škoda leta 2000 in 2003 najvišja v Kamniško-Savinjskem LUO. Zaradi višjega ter spolno ustrežnejšega odstrela pa je škoda po letu 2003 začela padati.

LD Trojane-Ožbolt je zaradi nizkega odstrela v letu 2000, odstreljene so bile le tri ozimke, škoda v letu 2001 in 2002 močno povečala. Kljub dobri starostni strukturi v letu 2001: 65 % ozimci, 30 % lanščaki ter 5 % 2+, pa je bila spolna struktura 65 : 35 v korist moškega spola, zaradi tega je bila škoda v letih 2001 in 2002 najvišja v LD Trojane Ožbolt. V naslednjih treh letih se je povečal odstrel ženskega spola, škoda pa se je občutno zmanjšala (Cajner, 2007).

8.3.1 Škoda po posameznih kulturah za leto 2005 in 2006 v Kamniško-Savinjskem LUO

Slika 2 prikazuje škodo za leto 2005 in 2006, ki jo je napravil divji prašič, po posameznih kulturah.

Slika 2: Škoda po posamezni kulturi za leto 2005 in 2006 v Kamniško-Savinjskem LUO

V Kamniško-Savinjskem LUO divji prašič naredi največ škode na travnikih (pašnikih), v letu 2005 je znašala 18.504 € (4.434.269 SIT), v letu 2006 pa 14.830 € (3.553.805 SIT). Na njivah je v letu 2005 nastalo za 7.261 € (1.740.063 SIT) škode. V letu 2006 pa za 4.739 € (1.135.731 SIT).

V letu 2005 je divji prašič naredil 28 % škode na njivah, 72 % pa na travnikih. V letu 2006 je divji prašič naredil 24 % škode na njivah, 76 % pa na travnikih.

Na njivah je bila najbolj prizadeta kultura koruza oz. silazna koruza. Del škode pa je nastal tudi na krompirju (2,1 %), ovsu (0,1 %) ter krmni pesi (0,01%). Škoda od leta 2005 do 2006 se je zmanjšala za 14 %. Škoda se je zmanjšala tako na njivah kot na travnikih, predvsem zaradi višjega odstrela ter hude zime 2005/2006 (preglednica 23).

Preglednica 23: Število cenitev po različnih kulturah

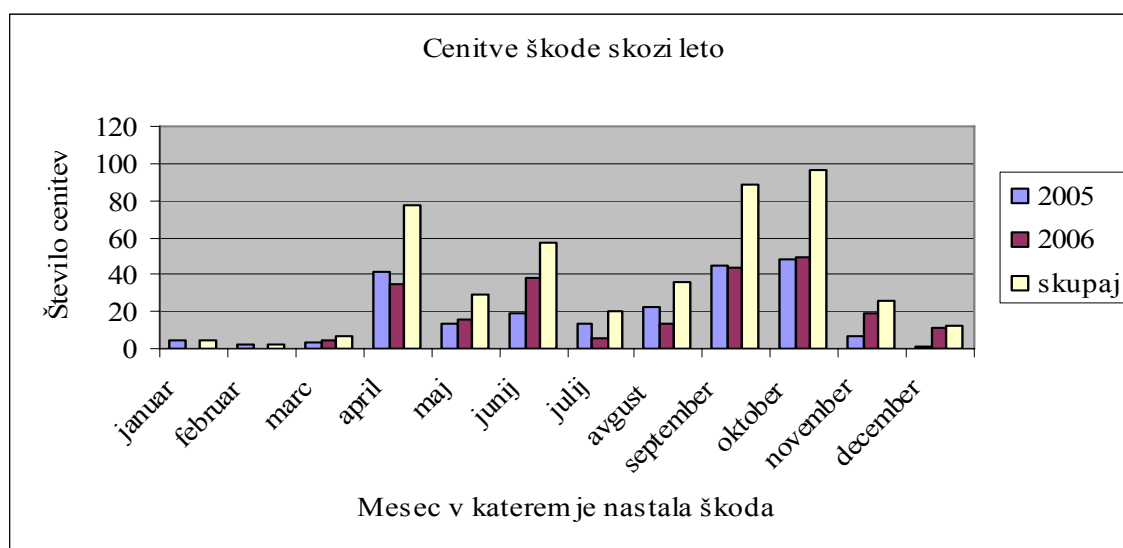
Kultura	Število cenitev za leto		Skupaj
	2005	2006	
Silažna koruza	23	19	42
Koruza	43	40	83
Travnik	137	172	309
Pašnik	5	3	8
Krompir	10	2	12
Oves	1	0	1
Krmna pesa	1	0	1
Skupaj	220	236	456

Preglednica prikazuje število cenitev za posamezno kulturo. Največ cenitev je bilo opravljeno na travnikih, sledi pa koruza oziroma silažna koruza. Vidimo pa tudi, da se je število cenitev povečalo, kljub manjši škodi.

V letu 2005 je bilo opravljenih 220 cenitev, na njivah 78 na travnikih pa 142 cenitev. V letu 2006 je bilo opravljenih 236 cenitev, na njivah 61 na travnikih pa 175 cenitev.

Zmanjšalo se je število cenitev na njivah, povečalo pa na travnikih. K zmanjšanju cenitev na njivah, je pripomogla predvsem boljša zaščita (el. pastir) njiv (Letni lovsko gojitven načrt XIV Kamniško- Savinjsko Lovsko Upravljalno Območje, 2007).

8.3.2 Kdaj je nastala škoda (mesec)

Slika 3: Kdaj je nastala škoda v Kamniško-Savinjskem LUO

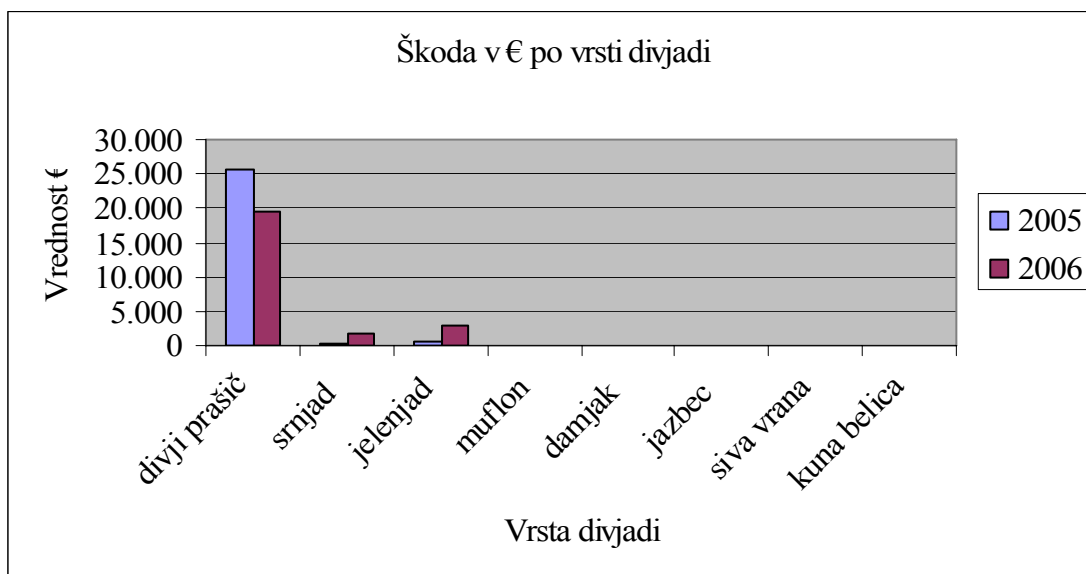
Oškodovanec mora škodo na kmetijskih kulturah pisno prijaviti pooblaščenцу upravljavca v treh dneh od takrat ko je škodo opazil. Če se oškodovanec in pooblaščenec v osmih dneh po pisni prijavi škode ne sporazumeta o višini odškodnine, jo mora oškodovanec pisno prijaviti komisiji Lovsko Upravljalškega Območja. Tričlansko komisijo za ocenjevanje škod od divjadi imenuje za Lovsko Upravljalško Območje minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano za dobo pet let. Komisija si mora škodo ogledati najpozneje v petnajstih dneh po prijavi. Na podlagi ocene škode skušata oškodovanec in pooblaščenec upravljavca lovišča skleniti sporazum o plačilu odškodnine. Če se oškodovanec ne strinja z oceno komisije, lahko s tožbo zahteva, da o višini odškodnine odloči sodišče.

Slika 3 prikazuje čas opravljanja cenitve škode (x os mesec, y os število cenitev). V letu 2005 je bilo največ cenitev opravljenih v mesecih april (42), september (45) in oktober (48). Leta 2006 je bilo največ cenitev opravljenih v mesecih april (34), junij (38), september (44) in oktober (49).

Škoda od divjega prašiča se pojavlja skozi celo leto. V Kamniško-Savinjskem LUO se največ škode pojavi aprila, julija, septembra ter oktobra. V teh mesecih je bilo opravljenih

največ cenitev (Letni lovsko gojitven načrt XIV Kamniško-Savinjsko Lovsko Upravljalno Območje, 2007).

8.3.3 Škoda od posamezne vrste divjadi za leto 2005 in 2006 v Kamniško-Savinjskem LUO

Slika 4: Škoda od posamezne vrste divjadi v Kamniško-Savinjskem LUO

Škoda od divjega prašiča v Kamniško-Savinjskem LUO v letu 2005 in 2006 znaša 88% (45.334 €; 10.863.868 SIT), sledi ji jelenjad z 7 % ter srnjad z 4 %.

Škoda od divjega prašiča se je znižala od leta 2005 do 2006 za 6.196 € (1.484.796 SIT) ali 14 %, predvsem zaradi višjega odstrela (394 živali) ter neugodnih vremenskih razmer. Škoda je v letu 2005 znašala 25.765 € (6.174.332 SIT). Leta 2006 pa 19.569 € (4.689.536 SIT).

Škoda od jelenjadi je v letu 2005 in 2006 skupaj, znašala 3.573 € (856.200 SIT). V letu 2005 predstavlja 20 % v 2006 pa 80 % od skupne škode jelenjadi.

Škoda od srnjadi je v letu 2005 in 2006 skupaj, znašala 2.280 € (546.506 SIT). V letu 2005 predstavlja 17 % v 2006 pa 83 % stroškov, od skupne škode srnjadi. Škoda od divjega prašiča se je zmanjšala. Škoda od jelenjadi in srnjadi, pa se je povečala (Letni lovsko gojitven načrt XIV Kamniško-Savinjsko Lovsko Upravljalno Območje, 2007).

9 PREPREČEVANJE ŠKOD OD DIVJEGA PRAŠIČA

Biotične metode preprečevanja škod od divjadi so praktično vsi ukrepi, ki jih opravljamo z namenom izboljšanja življenjskih razmer za divjad. Kljub napredku tehnike in kemije, ki omogoča vedno bolj izpopolnjena sredstva za varovanje kmetijskih rastlin, se v svetu čedalje bolj uporabljajo biotične metode zavarovanja. Po biotični poti namreč odpravljamo vzroke za nastanek škod in tako trajno vplivamo na preprečevanje le-te. Da bi bile biotične metode učinkovite, morajo sodelovati vsi uporabniki prostora.

- Ohranjanje in sajenje plodonosnega drevja

Plodovi dozori v glavnem jeseni in so najpomembnejša hrana za nabiranje tolšče, ki si jo divji prašič naloži kot rezervo, da preživi zimo. Večji kot je obrod, manjša je škod na kmetijskih površinah. Da izboljšamo prehrano in tako tudi vplivamo na zmanjšanje škode, moramo ohraniti plodonosno drevje.

- Urejanje pašnikov in krmnih njiv

Z urejanjem pašnih površin ter krmnih njiv izboljšujemo prehranjevalne razmere v gozdu. Te površine naj bodo enakomerno razporejene po vsej gozdni površini, oziroma tam, kjer je velik pritisk divjega prašiča na kmetijske površine. Njive moramo urejati v notranjosti gozda, daleč od kmečkih njiv. Krmne njive zasejemo z ovsom, pšenico ali koruzo. Začasno jih ogradimo (zavarujemo). V mesecu maju pa na krmne njive posadimo topinambur. Priporočljiva je polmetrska medvrstna razdalja, gomolje sadimo 25 cm narazen ter nekje do 10 cm globoko. Ko poženejo listi ga dognojimo z enim od mineralnih gnojil. Vse na novo urejene krmne njive morajo biti vsaj do jeseni ustrezno zavarovane, v poznejših letih pa to ni več potrebno, saj se topinambur tako razraste da ga divji prašiči praktično ne morejo uničiti (Krže, 2005).

- **Obdelovanje njivskih površin je priporočljivo umakniti iz notranjosti gozda in z roba gozda**

Njivsko obdelavo je priporočljivo umakniti iz gozda in z roba strnjenih gozdov, obdelavo pa strniti v njivske komplekse, ki naj bodo kolikor mogoče oddaljeni od roba gozda. Strnjene njivske površine je lažje zaščititi z tehnično zaščito. Na stalno izpostavljenih mestih škodo omilimo s setvijo rastlin, ki niso privlačne; pri žitih sta to ječmen in pšenica. Škode, ki nastajajo na kaleči koruzi, precej omilimo ali celo preprečimo, če koruzo sejemo nekoliko globlje, kot je običajna setev. Priporočljiva globina setve je od 7–10 cm in nekoliko gostejša setev (Črne, 2004).

- **Dopolnilno krmljenje**

Krmljenje divjih prašičev je prvenstveno namenjeno lažjemu izvrševanju načrta odstrela (privabljalno krmljenje). Za doseganje učinka privabljanja so na krmišču dovoljene le minimalne količine krme. Preprečevalno krmišče mora biti založeno celo leto in oddaljeno vsaj 500 m od zunanje meje gozdnega kompleksa z negozdno krajino. Na preprečevalnih krmiščih lov ni dovoljen.

- **Zagotavljanje miru**

Eden od razlogov za povečanje škode od divjega prašiča je tudi pomanjkanje miru v osnovnem življenjskem prostoru. Zaradi nemiru spremeni svoj življenjski ritem in se pogosto umakne v monokulturne kmetijske površine.

- **Rajonizacija lovišč**

Z rajonizacijo se določijo:

- območja, kjer divjega prašiča gojimo v skladu s sprejetimi enotnimi gojitvenimi smernicami za Slovenijo;
- predeli, ki so prosta območja, v katerih ta divjad ni zaželena.

S tem ukrepom bomo v prihodnje ponekod škode omejili, vendar ne povsem odpravili.

- **Usklajevanje številčnosti divjega prašiča**

Za preprečevanje škod od divjega prašiča je ena bistvenih nalog lovske organizacije številčnost, ki mora biti usklajena z zmogljivostjo okolja. Zato mora vsaka lovska organizacija v okviru Lovsko Upravljalškega Območja skleniti z drugimi uporabniki prostora dogovor o določitvi števila in sestave divjadi. Pri zmanjševanju škod pa je pomembna tudi spolna in starostna struktura, ki jo uravnavamo z vsakoletnim odstrelom, ki mora biti usklajen z enotnimi gojitvenimi smernicami.

- **Mehanična zaščitna sredstva**

So najstarejša oblika varovanja kmetijskih površin pred škodo od divjega prašiča. Ograde, če so dobro zgrajene, najučinkoviteje varujejo kmetijske površine. Čeprav so učinkovite, pa je njihova slaba stran ta, da je postavljanje zahtevno in so predraga. Pokazalo se je, da v območjih, kjer ob gozdnem robu stalno nastaja občutna škoda, še najboljša zaščitna žična ograda.

- **Zvočna zaščitna sredstva**

Že od nekdanj odganjajo divjad od polj z ropotom. Kot zvočna sredstva se uporabljajo naprave, ki na osnovi plina povzročajo glasen pok. Čeprav povzročajo te naprave glasen pok se divji prašič sčasoma navadi tudi nanje. Za odvracanje divjih prašičev s kmetijskih površin se uporabljajo tranzistorji, ki se vključijo v različnih časovnih razmakih na različnih frekvencah.

- **Kemična zaščitna sredstva**

Sodobna industrijsko izdelana kemična sredstva za preprečevanje škod delujejo na osnovi neprijetnega vonja ter slabega okusa. Divji prašiči se niso dotaknili posajenih krompirjevih in koruznih njiv, ki so jih poškropili z sredstvi za uničevanje plevelov.

Raziskave so pokazale občutno pomanjkanje vitamina B 12 in življenjsko pomembni esencialnih aminokislin, ki jih divji prašiči pridobijo z uživanjem živalskih beljakovin. Raziskovalcem je uspelo pridobiti vitamin B 12 z ekstrakcijo modrih alg. Tako pridobljenemu vitaminu primešajo še esencialne aminokislino. Krmo za divje prašiče poškrpimo z vitaminom B 12. Pri tem pazimo da krma ni izpostavljena sončnim žarkom, ker se učinek vitamina B 12 zmanjša. Tako so v nekaterih loviščih zmanjšali škodo na njivah in travnikih-Nemčiji za približno 80 % (Divji prašič (*Sus scrofa*), 2007).

- **Električna zaščitna sredstva**

So najbolj učinkovita sredstva za preprečevanje škod od divjadi-pri pravilni postavitvi. Na začetku in koncu ograde postavimo napenjalne stebre, na vsakih 50 m postavimo nosilne stebre, med njimi pa v razdalji 10m distančne letve. Za ogrado uporabimo 3,1 mm debelo pocinkano žico. Ograda pa mora biti sestavljena iz treh žic.

Preglednica 26: Povprečna temperatura zraka od 1994 do 2006, meteorološka postaja Celje-Lava

	<i>leto</i>	<i>jan</i>	<i>feb</i>	<i>mar</i>	<i>apr</i>	<i>maj</i>	<i>jun</i>	<i>jul</i>	<i>avg</i>	<i>sep</i>	<i>okt</i>	<i>nov</i>	<i>dec</i>
Celje -Lava	1994	3,4	2,1	9,5	9,7	15,1	18,9	21,4	21,1	16,8	8,3	7,3	1,4
Celje -Lava	1995	0,2	4,2	4,4	10,5	14,8	16,9	21,7	18,4	14,0	11,2	3,9	0,6
Celje -Lava	1996	-1,0	-1,8	2,4	9,8	16,1	19,2	18,4	18,7	12,5	10,6	7,2	-1,6
Celje -Lava	1997	-1,3	3,0	5,6	7,5	15,8	18,9	19,3	19,1	15,2	8,5	4,8	2,1
Celje -Lava	1998	2,7	3,6	4,6	10,9	14,8	19,6	20,6	20,1	15,0	10,7	2,5	-3,7
Celje -Lava	1999	0,8	-0,2	7,3	11,0	15,9	18,8	20,2	19,4	16,8	11,2	2,3	0,0
Celje -Lava	2000	-3,3	3,2	6,9	13,1	16,5	20,3	19,2	21,0	15,4	12,3	8,3	4,4
Celje -Lava	2001	2,9	3,8	8,9	9,2	16,6	17,7	21,0	21,0	13,1	13,2	2,7	-3,1
Celje -Lava	2002	-0,1	4,7	7,4	9,5	16,9	20,5	20,9	19,4	13,9	11,0	8,6	2,1
Celje -Lava	2003	-2,0	-2,7	6,0	9,2	17,4	23,0	22,0	23,7	14,2	8,3	7,6	1,0
Celje -Lava	2004	-1,0	1,6	4,2	10,0	13,3	18,1	19,9	19,9	14,7	12,3	5,4	1,2
Celje -Lava	2005	-0,7	-2,2	3,9	10,4	15,6	19,0	20,3	17,9	15,6	10,9	4,6	-0,2
Celje -Lava	2006	-3,0	-0,6	3,9	10,9	14,7	19,6	22,4	17,1	16,3	12,2	7,5	3,6

Na območju Kamniško–Savinjskega LUO se prepletajo značilnosti gorskega, celinskega in oceanskega podnebja. V alpskem delu je več padavin, močnejše nevihte, močni vetrovi, nižje temperature ter več snega. Največ padavin je na Korošici (preko 2.500 mm), drugače pa se količina padavin zmanjšuje od zahoda proti vzhodu. V kotlinah je značilna toplotna inverzija. Težak sneg in žled se običajno pojavlja v višinskem pasu od 700–900 m.n.m.

Divji prašiči nimajo strogo določenih terminov poleanja mladičev. Sicer prevladujejo legla v marcu in aprilu. Izgube med ozimci (pujski) so velike v hladnih ter vlažnih mesecih. V milih, suhih zimah pa majhne.

Za pujske je bilo ugodno leto 2000 in 2001. Marec in april sta bila topla, z majhno količino padavin. Za populacijska gibanja divjega prašiča so tipične visoke izgube v hudih zimah in pospešeno razmnoževanje v ugodnih razmerah (Krže, 1982).

Mrzla zima z veliko količino padavin je bila leta 1996, zaradi mrzlega mareca in aprila ter velike količine snega (marec 45 cm, april 22 cm) so bile velike izgube med ozimci. Zaradi tega je bil odstrel leta 1997 najnižji v zadnjih trinajstih letih (64 živali, povprečje za 13 let je 206 živali/leto).

Zima 2005/2006 je bila mrzla, z veliko količino padavin. Novembra je padlo 41 cm snega, decembra 52 cm, januarja 43 cm, februarja 35 cm ter marea 37 cm snega. Zaradi tega tudi večina ozimk ni bila oplojenih. Posledica pa je nizek odstrel leta 2006 (Arhiv Hidrometeorološkega zavoda RS ..., 2007).

11 KOLIČINA POKRMLJENE KORUZE V KAMNIŠKO–SAVINJSKEM LUO

V Kamniško–Savinjskem LUO porabijo na leto 84.525 kg koruze (preglednica 27).

Preglednica 27: Količina porabljene koruza v Kamniško–Savinjskem LUO

Šifra		Količina porabljene koruze za krmljenja za posamezno leto v kg							Skupaj
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
1401	LD Solčava	0	0	0	0	0	0	0	0
1402	LD Luče	4.345	6.025	3.600	3.100	3.030	2.200	1.850	24.150
1403	LD Ljubno	11.400	5.750	8.900	8.000	5.200	7.800	4.090	51.140
1404	LD Rečica ob Sav.	3.000	2.700	2.310	2.600	1.640	3.000	1.100	16.350
1405	LD Mozirje	14.750	7.200	6.550	5.000	5.000	4.900	3.800	47.200
1406	LD Smrekovec Šoštanj	2.500	3.300	2.700	2.600	2.700	2.820	1.400	18.020
1407	LD Velunja Šoštanj	3.500	3.000	1.400	1.610	200	2.100	1.050	12.860
1408	LD Gornji Grad	19.000	18.000	21.150	8.800	8.800	8.800	6.660	91.210
1409	LD Dreta Nazarje	18.000	19.300	21.500	19.700	15.500	23.350	8.800	126.150
1410	LD Braslovče	7.700	19.500	3.800	12.481	6.000	3.000	1.000	53.481
1411	LD Vransko	5.100	5.700	7.600	3.388	5.200	4.150	4.800	35.938
1412	LD Stahovica	500	500	1.000	100	850	120	250	3.320
1413	LD Kamnik	2.700	7.900	1.200	250	300	3.000	500	15.850
1414	LD Sela pri Kamniku	1.300	1.400	3.500	600	320	370	80	7.570
1415	LD Tuhinj	1.650	2.000	2.000	2.400	0	1.500	1.720	11.270
1416	LD Motnik-Špitalič	3.400	5.350	4.500	450	3.100	750	2.850	20.400
1417	LD Domžale	4.000	4.000	4.500	1.600	500	1.986	1.600	18.186
1418	LD Lukovica	6.000	6.000	4.500	1.600	2.620	3.950	1.750	26.420
1419	LD Trojane-Ožbolt	1.300	2.600	2.600	1.200	1.010	1.800	1.650	12.160
Skupaj		110.145	120.225	103.310	75.479	61.970	75.596	44.950	591.675

V letih 2000, 2001 in 2002 je bila količina koruze za krmljenje velika. Kljub veliki količini porabljene koruze, pa je škoda od leta 2000 (22.286 €; 5.340.697 SIT) rasla in dosegla maksimum leta 2002 (32.109 €; 7.694.612 SIT).

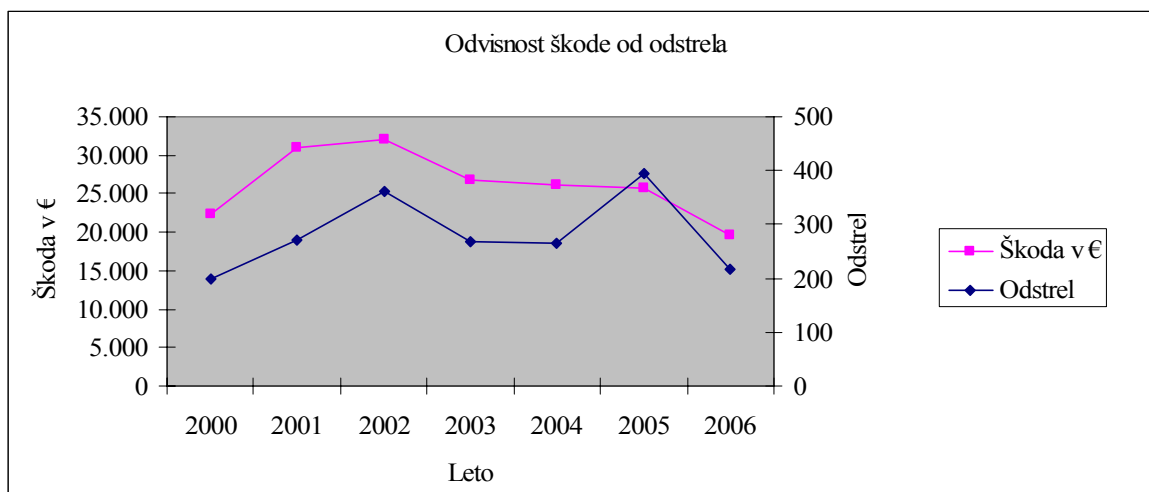
Krmljenje divjih prašičev je namenjeno predvsem lažjemu odstrelu. S primerno gostoto preprečevalnih krmišč, ki na dan raztrosi od 2-5 kg koruza, pa se poizkuša divjega prašiča čim dlje zadržati v gozdu. Količina pokrmljene koruze nima tako velikega vpliva na obseg škod kot odstrel. Škoda se kljub povečani količini koruze v letih 2001, 2002 ni zmanjšala ampak se je povečala.

11.1 ODVISNOST ŠKODE OD ODSRELA TER ODVISNOST ŠKODE OD KOLIČINE POKRMLJENE KORUZE

Iz prikazane slike 5 in preglednice 28 je razvidno, da se v Kamniško-Savinjskem LUO načrtno gospodari z divjim prašičem.

Preglednica 28: Pregled škode, odstrela in količine pokrmljene koruze v letih 2000–2006

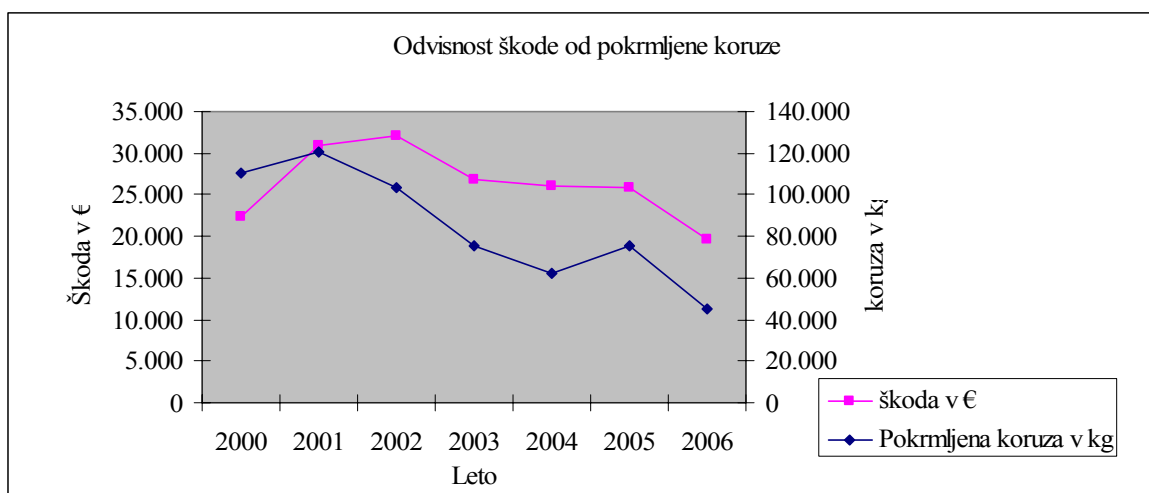
Leto	Izplačana škoda v €	Odstrel	Pokrmljena koruza v kg
2000	22.286	200	110.145
2001	30.916	270	120.225
2002	32.109	362	103.310
2003	26.865	267	75.479
2004	26.128	266	61.970
2005	25.765	394	75.596
2006	19.569	217	44.950
	183.638	1.976	591.675

Slika 5: Odvisnost škode od odstrela

Krmljenje je ukrep s katerim se poizkuša divjega prašiča, čim dlje zadržati v gozdu (preprečevalno krmišče). Privabljalna krmišča pa služijo predvsem lažji realizaciji odstrela.

Koeficient korelacije med škodo in odstrelom znaša 0,587, med škodo in pokrmljeno koruzo pa 0,606 (slika 6).

Slika 6: Odvisnost izplačane škode od pokrmljene koruze

Koeficient korelacije med škodo in ukrepoma (odstrelom ter pokrmljeno koruzo) znaša 0,850. Oba ukrepa skupaj najbolj vplivata na velikost škode.

11.2 NAZARSKO GOZDNOGOSPODARSKO OBMOČJE

11.2.1 Opis stanja gozdov

V Nazarskem GGO prevladujejo bukova rastišča (delež bukovih rastišč 50 %, 25 % je rastišč jelo-bukovih gozdov). V resnici pa bukovi oz. jelovo–bukovi gozdovi pokrivajo samo nekaj odstotkov površine (preglednica 29, 30).

Preglednica 29: Površine in deleži posameznih tipov drevesne sestave v območju
(Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarskega območja Nazarje, str. 33)

Tip drevesne sestave	Površina (ha)	Delež (%)
Hrastovi gozdovi	16,71	0,03
Gozdovi bukve in hrasta	40,57	0,08
Bukovi gozdovi	1.250,5	2,59
Drugi pretežno listnati gozdovi	692,79	1,43
Gozdovi bukve in jelke	73,39	0,15
Gozdovi bukve in smreke	5.566,5	11,52
Jelovi gozdovi	0,2	0,00
Smrekovi gozdovi	16.313,92	33,75
Borovi gozdovi	11,21	0,02
Rušje	1.139	2,36
Drugi pretežno iglasti gozdovi	13.761	28,47
Drugi gozdovi iglavcev in listavcev	9.469,43	19,59

Preglednica 30: Površine razvojnih faz (Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarskega območja Nazarje, str. 35)

Razvojna faza	Površina (ha)	Površina (%)
Mladovje	3.632,03	7,51
Drogovnjak	10.657,53	22,05
Debeljak	23.063,55	47,72
Sestoj v obnovi	5.330,6	11,03
Panjavec	39,6	0,08
Grmišče	1.888,79	3,91
Prebiralni in razn. Sestoji	3.723,16	7,70
Skupaj	48.335,26	100,00

Povprečna lesna zaloga v območju je 263 m³/ ha. V lesni zalogi prevladujejo iglavci, še posebej smreka. Med listavci je največ bukve (17,07 %) (preglednica 31).

Preglednica 31: Sestava lesne zaloge gozdov GGO po drevesnih vrstah (Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarskega območja Nazarje, str. 35)

Drevesna vrsta	v %
Smreka	62,82
Jelka	6,58
Bor	4,26
Macesen	3,97
Ostali iglavci	0,01
Bukev	17,07
Hrast	1,79
Pl. listavci	1,79
Tr. listavci	1,4
Me. listavci	0,31

Večino hrane divjega prašiča v gozdu predstavljajo plodovi (bukev, hrast, kostanj). V Nazarskem GGO pa je delež listavcev premajhen. Prevladujejo predvsem čisti enomerni smrekovi gozdovi, kar negativno vpliva na prehranske razmere divjega prašiča, s tem pa se povečujejo škode na kmetijskih površinah. Divji prašič na 1 ha gozdne površine pridobi le 1–7 % tiste energije, kot je nudi 1 ha njivskih površin (Krže, 1982).

Cilj pri gospodarjenju z divjim prašičem v Nazarskem GGO je ohranitev divjega prašiča ter sadnja plodonosnega drevja.

11.2.2 Gozdni obrod v Nazarskem GGO od leta 1991 do 2006

Semenska leta so v zadnjih letih pogostejša vendar manj izrazita. Klimatske spremembe vplivajo na vse večjo pogostost semenskih let. V preteklosti so bila semenska leta obilnejša vendar manj pogosta (preglednica 32).

Preglednica 32: Gozdni obrod v Nazarskem GGO od leta 1991 do 2006

	bukev	smreka	hrast	kostanj
1991	močno			
1992				
1993				
1994	obilno			
1995		lokalno- ujma		
1996	srednje		srednje	srednje
1997				
1998	srednje (lokalno)			
1999	delno		srednje	manj
2000				
2001	delno v KE Nazarje			
2002				
2003	izrazito	manj	srednje	srednje
2004	izrazito	manj		srednje
2005				
2006	izrazito		srednje	

Glede gozdnega obroda, so bila za divjega prašiča ugodna leta 1999, 2003 in 2004, predvsem takrat, ko obilno obrodi bukev. Buktev predstavlja 17,07 % v lesni zalogi.. V letih 2003 in 2004 je bil izrazit obrod bukve, hrasta in kostanj pa sta obrodila srednje. Kostanj in hrast sta v Nazarskem GGO zastopana pod 2 % v lesni zalogi nista vrsti, ki bi bile zastopane v celotnem območju.

Leta 2003 in 2004 je bil odstrel 267 in 266 živali. V obeh letih je izrazito obrodila bukev ter tudi hrast in kostanj. Zaradi ugodnih prehranskih razmer se je populacija divjega prašiča povečala. Ob ugodnih prehranskih razmerah, je oplojena tudi večina ozimk, boljša telesna kondicija divje svinje, pomembno vpliva na višino prirastka.

Leta 2001 je delno obrodila bukev v KE Nazarje. Škoda je iz 243.000 SIT narasla na 358.307 SIT (najvišja škoda od leta 2002 naprej v LD Dreta Nazarje). Struktura odstrela 82 % ozimci, 18 % lanščaki. Spolna struktura: 37 % moški spol, 62 % ženski spol. Odstrel 38 živali, najnižji odstrel v zadnjih 9 letih (razen 2006, zaradi hude zime znaša odstrel 15 živali). Kljub dobri strukturi odstrela je bila višina odstrela premajhna. V letih 2002–2006 se je višina odstrela povečala 61, 41, 43, 41 in 15 živali, (struktura odstrela 2002–06; 42 % moški spol, 68 % ženski spol; 67 % ozimci, 23 % lanščaki, 10 % starejši 2+) škode na kmetijskih površinah pa se je zmanjšala. Glede škode na kmetijskih površinah vidimo, da le primerno visok odstrel omili škodo. Kljub obrodu bukve leta 2001 v KE Nazarje se, škoda na kmetijskih površinah ni zmanjšala.

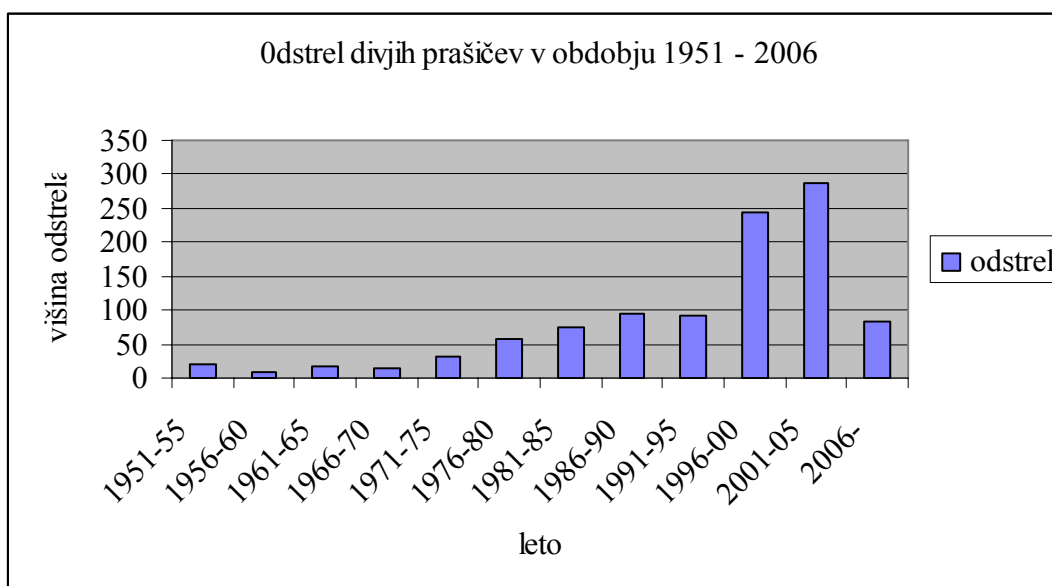
11.3 GOSPODARJENJE Z DIVJIM PRAŠIČEM V LD GORNJI GRAD

Divji prašiči so bili nekoč v naših gozdovih popolnoma iztrebljeni. Po ustnem izročilu, kot se spominjajo nekateri starejši lovci, so bili ponovno videni leta 1932 v Encnovem. Divji prašiči so se zopet pojavili na našem lovišču po letu 1950 in od takrat so tukaj stalno zastopani. Prva uplenitev sega v leto 1952 (tega leta sta bila ustreljena dva), lovec–uplenitelj pa je bil takrat pravi krajevni junak. Žrtev so razkazovali okoli, otroci in tudi starejši so trumoma drveli občudovati to strašno žival. Otroke so namreč strašili, da so divji prašiči človeku nevarni. Zlasti najmlajši so tem pripovedim nasedali. Tistim z oddaljenih domačij, ki so morali hoditi v šolo skozi gozd, so se lasje kar ježili od strahu ob misli na to strašno črno bitje. V tistem obdobju so tukajšnji kmetje sejali skoraj vse, kar je bilo potrebno za lastno preskrbo. Škode, ki so se začele pojavljati predvsem na ovsu in koruzi, zlasti v mlečni zrelosti so bile vse večje. To je pripomoglo, da se je njivska proizvodnja v hribovskih predelih skoraj povsem prenehala. Žit in koruze že zdavnaj ne sejejo več, ostalo je samo nekaj krompirja. Posledica tega je prevlada travnatih površin, kar je povečalo

prirejo goveje živine, ter specializacijo v mlečno in mesno proizvodnjo. Divji prašiči so z večjimi oziroma manjšimi nihanji začeli povzročati škodo tudi na travnatih površinah. Višek povzročene škode se beleži v letu 1986, ko je bila kar 2,5- krat večja od dohodka prodaje uplenjenih prašičev (Sovinšek, 1997). Dodatno rahljanje odnosov med kmeti in lovci je povzročil odlok LZ Slovenije, ki je določil najbolj ogroženo območje našega lovišča-Lenart, Florjan in Hom za naravno gojitveno območje, kjer je prepovedano streljanje divjih prašičev težjih od 60 kg. V letih 1986 in 1987 je bila škoda na kmetijskih površinah velika. Zato so bili sprejeti nujni preventivni ukrepi:

- poravnava travne ruše takoj po nastali škodi;
- povečati obseg krmljenja v predelu Menine - po možnosti daleč stran od kmetijskih površin,
- uvedena so bila dežurstva, nočni obhodi na območja, kjer je nastajala največja škoda.

Ti ukrepi so pripomogli k temu da se je škoda zmanjšala. Škoda, ki pa nastane se skupaj z oškodovancem oceni in odškodnina redno izplača. Posledica korektnega in pravilnega pristopa pa so dobri odnosi s kmeti (slika 7).

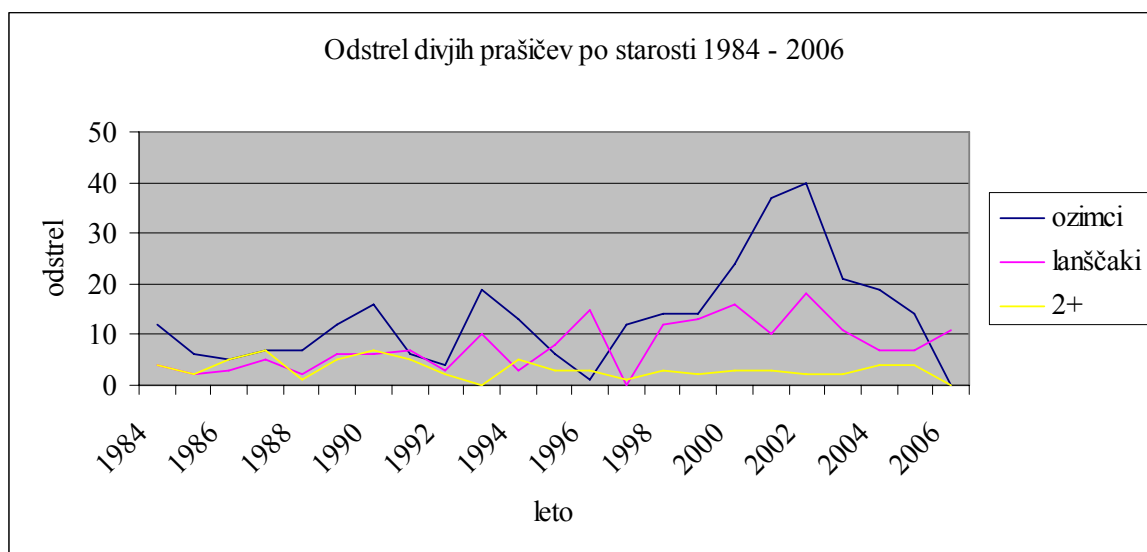

Slika 7: Odstrel divjih prašičev v obdobju 1951-2006

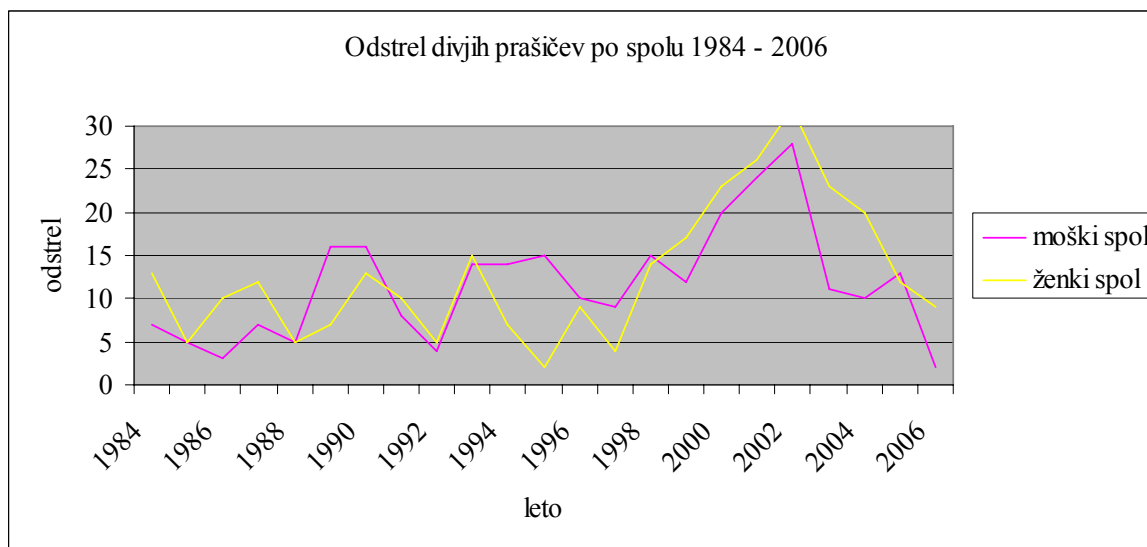
Zanimivi so tudi podatki o skupnem številu uplenjenih divjih prašičev in sicer za področje Menine. Razvidno je ciklično nihanje skupnega števila odstrela na dva do tri leta. Visokemu odstrelu je takoj sledil padec in nato zopet porast. Še bolj zanimiva je primerjava odstrela na območju Lenarta, Florjana in Homa na eni ter Menine na drugi strani. Sledi izenačeno obdobje od 1989 do 1992 leta, nato pa zelo močna porast odstrela na Menini in močan padec na ostalem prej imenovanem območju.

Vzrok temu preobratu gre gotovo pripisati pravilnemu odnosu do gojitve, te lovsko izredno zanimive divjadi. Tudi škoda na kmetijskih površinah se je občutno zmanjšala. Za primerjavo- leta 1986 se je škoda izplačala 42 upravičencem, deset let kasneje pa so škodo uveljavljali samo še štirje upravičenci.

V obdobju od 1984 do leta 2006 je bilo uplenjenih 561 divjih prašičev (slika 8, 9).

Slika 8: Odstrel divjih prašičev po starosti od leta 1984 do 2006

Slika 9: Odstrel divjih prašičev po spolu od leta 1984 do 2006

Iz prikazanega je moč razbrati, da so in bodo ostali divji prašiči v gornjegrajskem lovišču tudi poslej. To dejstvo je gotovo pozitivno, ne samo z lovskega stališča.

Pravilno gospodarjenje in že uveljavljen način preprečevanja škode na kmetijskih površinah zagotavlja dobre medsebojne odnose vsem, ki živijo na lovem področju LD Gornji Grad.

12 OZUL (OBMOČNO ZDRUŽENJE UPRAVLJALCEV LOVIŠČ) KAMNIŠKO-SAVINJSKEGA LUO

12.1 DOGOVOR O GOSPODARJENJU Z DIVJIM PRAŠIČEM NA OBMOČJU KAMNIŠKO-SAVINJSKEGA LUO

12.1.1 Stanje

Na osnovi analize odstrela zadnjih deset let sklepamo, da se je v širšem prostoru LUO stabilizirala populacija odstrela divjega prašiča, ki omogoča povprečni odvzem okoli 240 divjih prašičev. Skupaj je bilo skozi vso preteklo desetletje odvzetih 2.429 živali ali povprečno letno 242 divjih prašičev. Od tega je bilo uplenjenih 65 % živali mlajših od enega leta, 14 % lanščakov (namesto 10), 13 % lanščakinj ter le 4% merjascev in 4 % starejših svinj. Velikost naravno zaokroženega življenjskega prostora divjih prašičev in dosežena številčnost populacije terjata enotnejši in do divjega prašiča odgovornejši pristop h gospodarjenju. Ker posamezne LD v mejah svojih lovišč ne morejo dolgoročno uspešno gospodariti s skupno populacijo divjih prašičev, je nujno enotno dogovarjanje znotraj mej LUO. Namen dogovora je sprejetje enotnih ukrepov v populaciji divjega prašiča, ki bodo v dolgoročno omogočali izboljšanje spolne in starostne strukture, kar bomo dosegli z načrtnim varovanjem najkvalitetnejših lanščakov merjaščkov in s tem posredno okrepili delež starejših merjascev (Cajner, 2007).

12.1.2 Cilj upravljanja s populacijo divjega prašiča

Cilj je stabilna zdrava populacija z naravno spolno in starostno strukturo populacije, ki mora biti usklajena z okoljem in ostalimi dejavnostmi v prostoru, zlasti kmetijstvom. Predvsem je pomembno znižati številčnost v predelih, kjer je življenjski prostor divjega petelina.

Za dolgoročno uspešno uresničevanje zastavljenega cilja je nujno skupno načrtovanje in dosledno uresničevanje enotnih ukrepov pri poseganju v populacijo na nivoju LUO, kar bo dolgoročno omogočilo izboljšanje starostne in spolne strukture v populaciji divjih prašičev

in zagotavljalo uskladitev številčnosti na okolju primerno višino. Uresničevanje cilja, ki zagotavlja naravnejšo strukturo populacije, mora prednost omogočiti doraščanje ustreznega števila merjascev do njihove polne starostne in trofejne zrelosti, pa tudi doraščanje starostno zrelih, izkušenih in socialno najpomembnejših svinj vodnic.

12.1.3 Uravnavanje strukture in številčnosti populacije

Pri načrtovanju odstrela bomo v LUO upoštevali naslednje starostne razrede (preglednica 33):

Preglednica 33: Starostni razredi

Moški spol	Ženski spol	Biološka starost
Ozimci		Do enega leta
Lanščaki	Lanščakinji	Dopolnjeno eno leto (prehod 01.04)
Merjasci	Svinje	Dve leti ali več (prehod 01.04)

Ciljni strukturni delež odstrela ozimcev obeh spolov bo na nivoju LUO najmanj 65 %, delež načrtovanega odstrela lanščakov moškega spola največ 10 % ter delež načrtovanega odvzema lanščakinj najmanj 15 %. Delež odstrela divjih prašičev v tretjem življenjskem letu in starejših bo za merjascje največ 4 % in za starejše svinje 6 %. Načrtovani odstrel enoletnih in starejših živali se za vsako leto vnaprej razporeja po posameznih LD.

Za doseganje načrtovanega odstrela bodo LD čim prej začele z odstrelom mladičev glede na spol, njihovo telesno razvitost (zgornja omejitev nad 10 kg) oziroma obarvanost. Razlogi zgodnjega odstrela mladičev so v obvladovanju naraščanja populacije: v razred lanščakov naj preraste minimalno število. Zgodnji odstrel omogoča tudi izvršitev odstrela potrebnega števila svinj oziroma lanščakinj, ki so med letom vodile mladiče.

LD posebej soglaša, da je dovolj visok delež odstrela ozimcev prvi in osnovni pogoj gojitvenega odstrela, ki vodi k ustrežnejši številčnosti in strukturi populacije, zato v posameznih LD ozimcev in lanščakinj številčno navzgor ne bo omejen (Letni lovsko gojitven načrt XIV Kamniško- Lovsko Upravljalno Območje, 2007).

12.1.4 Načrtovanje odstrela starejših merjascev

Posamezne LD, ki so imele povprečni letni odstrel v zadnjih petih letih do 10 divjih prašičev in bodo zagotavljale naravnejšo spolno in starostno strukturo z uresničevanjem načrtovanega odvzema v strukturnem odvzemu 1:19, kar pomeni pravico do odstrela največ enega starejšega merjasca po predhodno že realiziranega odstrela 19 divjih prašičev ostalih kategorij.

LD, ki so imele povprečni letni odstrel v zadnjih petih letih od 10 do 20 divjih prašičev in zagotavljale naravnejšo spolno in starostno strukturo z uresničevanjem načrtovanega odvzema v strukturnem odvzemu 1:24, kar pomeni pravico do odstrela največ enega starejšega merjasca po predhodno že realiziranega odstrela 24 divjih prašičev ostalih kategorij (Letni lovsko gojitven načrt XIV Kamniško-Savinjsko Lovsko Upravljalno Območje, 2007).

LD, ki so imele povprečni letni odstrel v zadnjih petih letih nad 20 divjih prašičev in zagotavljale naravnejšo spolno in starostno strukturo z uresničevanjem načrtovanega odvzema v strukturnem odvzemu 1:29, kar pomeni pravico do odstrela največ enega starejšega merjasca po predhodno že realiziranega odstrela 29 divjih prašičev ostalih kategorij.

Pri poseganje v del populacije, ki jo predstavljajo starejši merjasci, je nujno doseči varovanje kategorije 2-5 letnih merjascev, ki se uvrščajo v A kategorijo.

Nerealiziran načrtovani odstrel starejšega merjasca iz pridobljene pravice do odstrela, se posamezni LD prenaša in prednostno vključuje v načrtovani odstrel v naslednjem letu, vse do dejanske realizacije.

12.1.5 Izvajanje odstrela lanščakov moškega spola

Zaradi porušene spolne in starostne strukture, to je bistveno premajhnega deleža starejših merjascev, se v varovalno A kategorijo lanščakov moškega spola enotno uvrstijo telesno najrazvitejši in iz tropov izločeni lanščaki. V A kategorijo spadajo lanščaki moškega spola, če njihova telesna teža od aprila do konca septembra presega 50 kg (varianta 40 kg), oziroma, če v času od 1. 10. do 31. 3. telesna teža odstreljenega lanščaka presega težo 70 kg. Napačen odstrel A kategorije lanščaka moškega spola se posamezni LD poročuna s strukturnim odstrelom 1:9, kar pomeni obračun realiziranega odvzema devetih divjih prašičev ostalih kategorij za pokritje odstrela lanščaka A kategorije.

Izjemoma se ne glede na kriterije o telesni teži iz prejšnjega odstavka uvrstijo v B kategorijo. Vsi lanščaki moškega spola, ki so komisijsko dokazano odstreljeni neposredno pri varovanju kmetijskih površin (Letni lovsko gojitven načrt XIV Kamniško-Savinjsko Lovsko Upravljalno Območje, 2007).

12.1.6 Način izvajanja lova

Posamezne LD bodo za čim uspešnejšo uresničevanje gojitvenega odstrela pri lanščakih in starejših živalih prilagodile tudi način izvajanja lova. Na skupnih lovih bodo LD praviloma izvajale le neomejen odstrel ozimcev, odstrel lanščakinj in svinj pa le izjemoma, in sicer le telesno podpopprečno razvitih živali (do telesne teže največ 70 kg).

Skupni lov-bakrade na divje prašiče se izvajajo od prvega oktobra do petnajstega januarja. Zaradi možne izbire po socialnem položaju v tropu in telesni razvitosti se bo odstrel starejših svinj praviloma načrtno izvajal na posamičnih lovih (čakanje na visokih prežah).

Pri odstrelu svinj bo težišče odstrela na najšibkejših živalih, kar bo posredno omogočalo tudi potreben strukturni delež odstrela lanščakinj.

Sprejeti ukrepi za varovanje zelo ozkega dela populacije in dogovorjeni način skupnih lovov, ne smejo biti razlog in opravičilo za nedoseganje planirane višine in strukture odstrela, ki predstavlja vsakoletno usklajevanje številčnosti populacije divjih prašičev z zmogljivostjo naravnega okolja.

Uresničevanje ciljev in izvajanje ukrepov za izboljšanje kvalitete v strukturi populacije divjih prašičev zahteva od podpisnic dogovora poglobljeno strokovno delo z vsemi člani lovskih družin ter dosledno spoštovanje in odgovornost do izvajanja skupnih ukrepov, pri izvajanju lova pa lovsko pravičnost (Letni lovsko gojitven načrt XIV Kamniško-Savinjsko Lovsko Upravljalno Območje, 2007).

12.1.7 Ukrepi v okolju

Dosledno in načrtno uresničevanje dogovorjenih ukrepov v okolju, s katerimi lahko divje prašiče kar najučinkovitejše zadržujemo od kmetijskih površin, spada med najpomembnejša načela med uresničevanje območnega gospodarjenja. Ne glede na namen krmljenje pomeni dodaten vnos hrane v okolje dvigovanje kondicije populacije. Problem krmišč je tudi, da ne preprečujejo dostop do močno hrane (koruza) jelenjadi.

Poleg nadomeščanja naravne prehrane iz gozdne krajine je posebej pomembno, da se s primerno fizično ograjo (električni pastir), v posameznih primerih manjših lokacij pa tudi s kemičnimi ograjami in zvočno zaščito (uporaba odvrčalnega tranzistorja), enotno v vseh loviščih zavarujejo najbolj ogrožene kmetijske kulture. Predvsem ukrep postavljanja elektroograj je pri preprečevanju škode od divjih prašičev zelo pomemben in učinkovit (Letni lovsko gojitven načrt XIV Kamniško-Savinjsko Lovsko Upravljalno Območje, 2006).

12.1.8 Usmeritve za ohranitev in nego habitatov v gozdnem in negozdnem prostoru ter izboljšanje prehranskih razmer

- Zimsko krmljenje divjega prašiča je prepovedano.
- Krmljenje divjih prašičev je prvenstveno namenjeno lažjemu izvrševanju načrta odstrela (privabljalno krmljenje): za doseganje učinka privabljanja so na krmišču in zato dovoljene le minimalne količine krme.
- **Preprečevalno** krmišče mora biti založeno celo leto in oddaljeno vsaj 500m od zunanje meje gozdnega kompleksa z negozdno krajino. Na preprečevalnih krmiščih ni dovoljen lov.
- **Privabljalno (lovno)** krmišče je lahko dnevno založeno z največ 3 kg ustrezne vrste krme (žit ali koruze) termin založenosti je v prisotnosti upravljavca lovišča. Lociranje privabljalnih krmišč za divje prašiče je dovoljeno samo v strnjenih zaokroženih gozdnih kompleksih večjih od 200 ha. Lovišče ima lahko eno krmišče na 400 ha gozdne površine.

13 OCENJEVANJE ŠKOD OD DIVJEGA PRAŠIČA NA KMETIJSKIH POVRŠINAH

Po Zakonu o divjadi in lovstvu iz leta 2004 je vsak upravljavec lovišča odgovoren za vso škodo, ki jo je na premoženju in ljudeh povzročila divjad, za katero je določen popolni ali delni lovopust. Odgovornost se presoja po načelu vzročnosti, kar pomeni, da je upravljavec lovišča odgovoren za škodo, če se ugotovi vzročna zveza, da je škodo na premoženju dejansko povzročila določena vrsta divjadi in da je oškodovanec s svoje strani storil vse, kar mu nalagajo predpisi sporazumi in dogovori, da bi škodo prepreči. Če oškodovanec tega ni storil, se mu škoda ne prizna oziroma se v sporu presoja, kolikšen delež povzročene škode mora oškodovanec zaradi opustitve zaščitnih ukrepov nositi sam. V obmejnih loviščih ali v loviščih s posebnim namenom odgovarja za škodo od jelenjadi in divjega prašiča Republika Slovenija, a to le v primerih, če škoda presega polovico letnega prihodka od prodaje divjačine in če je upravljavec izpolnil letni načrt. Država odgovarja tudi za škodo, ki jo povzročijo zavarovane vrste prostoživečih sesalcev in ptic. Če upravljavec lovišča sam zavaruje določeno divjad, je ne štejemo za zavarovano divjad, je odgovoren za škodo.

13.1 ORGANIZACIJA OCENJEVANJA ŠKOD

Vsak upravljavec lovišča mora na krajevno običajen način objaviti mesto zbiranja prijav o povzročeni škodi ter osebne podatke in naslov pooblaščenca upravljavca. Na objavi je treba opozoriti, da se zbirajo samo pisne prijave. Pisna prijava mora vsebovati naslov oškodovanca, vrsto poškodovane kulture, datum opažene škode, če je mogoče pa tudi velikost parcele in katastrsko številko ter datum prijave. Oškodovanec mora škodo na kmetijskih ali gozdnih kulturah pisno prijaviti pooblaščenцу upravljavca v treh dneh od takrat ko je škodo opazil. Če se oškodovanec in pooblaščenec v osmih dneh po pisni prijavi škode ne sporazumeta o višini odškodnine, jo mora oškodovanec pisno prijaviti komisiji Lovsko Upravljaljskega Območja. Tričlansko komisijo za ocenjevanje škod od divjadi imenuje za Lovsko Upravljaljsko Območje minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano za dobo pet let. Komisija si mora škodo ogledati najpozneje v petnajstih dneh po prijavi.

Na podlagi ocene škode skušata oškodovanec in pooblaščenec upravljavca lovišča skleniti sporazum o plačilu odškodnine. Če se oškodovanec ne strinja z oceno komisije, lahko s tožbo zahteva, da o višini odškodnine odloči sodišče.

13.2 POSTOPEK PRI OCENJEVANJU ŠKOD

Ocenjevanje škod mora potekati po določenem vrstnem redu:

- cenilec (pooblaščenec upravljavca) mora na terenu najprej ugotoviti vzrok za nastalo škodo,
- izmeriti mora velikost poškodovane parcele,
- izmeriti ali oceniti obseg škode,
- oceniti odstotek škode,
- nazadnje mora oceniti še pričakovani hektarski pridelek poškodovane rastline.

13.3 OCENJEVANJE ŠKOD NA POSAMEZNIH KMETIJSKIH RASTLINAH

Ko ugotovimo, da je škodo dejansko povzročila divjad, se moramo za vsak škodni primer odločiti, kateri način oziroma metodo ocenjevanja bomo uporabili.

Tako se odločimo za:

- dokončno oceno višine škode,
- predoceno višine škode,
- oceno višine škode na porabljenih materialnih sredstvih, delu in zmanjšanju pridelka,
- stoodstotno oceno višine škode celotne poškodovane parcele,
- oceno višine škode pri večkratni setvi na isti površini.

13.3.1 Dokončna ocena višine škode

Za dokončno oceno višine škode se odločimo v vseh primerih, ko je na poškodovani kmetijski rastlini mogoče oceniti obseg škode, odstotek škode in višino pričakovanega

pridelka. To pomeni, da škodo ocenjujemo tik pred spravilom pridelka oziroma v času dozorevanja ali zrelosti posamezne kmetijske kulture.

13.3.2 Predocena višine škode

Za predoceno višine škode se odločimo, ko škoda nastane v času rasti in višina pričakovanega ha pridelka še ni mogoče oceniti. Zato pri predoceni škode ocenimo samo obseg in odstotek škode, višino ha pridelka pa ocenimo naknadno pred spravilom pridelka.

13.3.3 Ocena višine škode na porabljenih materialnih sredstvih, delu in zmanjšanju pridelka

V primerih, ko nastane škoda s preritjem travnikov ali njiv takoj po setvi in je mogoče ponovna setev iste ali druge kmetijske rastline, višino škode ocenimo na materialnih sredstvih in vloženem delu, ki je potrebno za ponovno setev, ter za morebitno zmanjšanje pridelka, ki nastane zaradi poznejše setve.

13.3.4 Stoodstotna ocena škode celotne poškodovane parcele

V primerih, ko je škoda na posameznih kmetijskih rastlinah več kot 70 odstotna in je pričakovati, da bo divjad povzročala škodo še naprej, je najbolje, da se odločimo za oceno 100 % škode celotne površine. Oškodovanec mora preostanek nepoškodovane površine pustiti na voljo divjadi do dogovorjenega datuma.

13.3.5 Ocena višine škode pri večkratni setvi na isti površini

Kmetijske rastline s kratko dobo rasti v istem letu lahko pridelujemo dva do trikrat na isti površini.

14 SKLEPNE UGOTOVITVE

Divji prašič je stalna prostoživeča divja živalska vrsta na pretežnem delu območja Kamniško-Savinjskega LUO. Divji prašič naseljuje vse gozdne in gozdnate predele v območju. Največjo gostoto dosega na planotah Dobrovlje, Krašica in Menina.

Povprečna starostna struktura odstrela v loviščih LUO za zadnjih 10 let je 65:27:8 (65 % ozimci, 27 % lanščaki, 8 % 2+ divji prašič). V istem obdobju je v odstrelu dosežena spolna struktura 50:50. Dosežena starostna in spolna struktura je v povprečju usklajena s smernicami v Kamniško-Savinjskem LUO. Če podrobneje analiziramo strukturo odstrela ugotovimo, da je bila dosežena starostna struktura od leta 1994 do 1999 v razmerju 47:37:16, ter spolna 56:44 v korist moškega spola. V letih od 1994 do 1999 je bil v odstrelu prevelik delež moškega spola, zlasti lanščakov ter premajhen delež odstrela ženskega spola in ozimcev. Zaradi nizkega in strukturno neustreznega odstrela v obdobju do leta 2000 se je populacija divjega prašiča v naslednjih letih močno povečala v vseh loviščih v LUO. S povečanjem populacije so se večale tudi škode. Po letu 2000 so se spremenile smernice za odstrel divjega prašiča. Spremenjena spolna struktura odstrela je bila načrtovana v razmerju 48:52, v korist ženskega spola. V odstrelu bi naj po smernicah prevladovali ozimci obeh spolov v deležu 65 %, lanščaki 25 %, od tega lanščakinje 15 % ter 10 % dveletni in starejši divji prašiči. Prav tako se je po letu 2000 načrtovalo postopno zmanjšanje populacije. Zato se je načrtno povečal skupni odstrel divjih prašičev. V odstrelu je prevladoval ženski spol, glede na starost pa ozimci (obeh spolov). Za doseženi odstrel od leta 2000 do 2006 je značilno povečanje strukturnega deleža odstrela ženskega spola. Dosežena spolna struktura odstrela, je 48:52, v korist ženskega spola. Struktura odstrela po starosti je: 67 % ozimci, 25 % lanščaki (še vedno previsok delež odstrela lanščakov moškega spola) in 8 % starejši divji prašiči. Po letu 2000 se spolna in starostna struktura ujemata s smernicami gospodarjenja z divjim prašičem na nivoju Kamniško-Savinjskega LUO.

Povečan količinski odstrel in pravilna spolna in starostna struktura sta ugodno vplivala na škodo, ki jo divji prašič napravi na kmetijskih površinah. Škode na kmetijskih površinah so bile največje v letu 2002, znašala je 32.109 € (7.694.612 SIT), nato pa so začele padati. V letu 2002 se je rast populacije zaustavila, s primerno velikim odstrelom 362 živali. Škoda od leta 2002 pada, tudi zaradi strukturno primernejšega odstrela. Zaradi hude zime v letu 2005/2006 ter rekordno visokega odstrela v loviščih LUO v letu 2005, ki je znašal 394 živali (najvišji odstrel v zadnjih trinajstih letih), je škoda v letu 2006 najnižja v zadnjih sedmih letih. Škode po divjem prašiču v Kamniško–Savinjskem LUO so največje na travnikih in pašnikih. V letu 2005 je znašala škoda 18.504 € (4.434.269 SIT) ali 72 %, od skupne škode v letu 2005. V letu 2006 pa je škoda na travnikih znašala 14.830 € (3.553.805 SIT) ali 76 % od skupne škode v letu 2006. Na njivah divji prašič največ škode naredi na silažni koruzi in koruzi za zrno. Škoda v letu 2005 je znašala 6.467 € (1.549.836), v letu 2006 pa 4.664 € (1.117.731 SIT). Minimalne škode pa so se pojavile na krompirju, ovsu in krmni pesi. Največ škode je povzročil divji prašič v letih 2005 in 2006 aprila, septembra in oktobra. Takrat je bilo opravljenih največ cenitev. Leta 2005 je bilo opravljenih 220 cenitev, leta 2006 pa 236. Na njivah se je število cenitev zmanjšalo, povečalo pa se je število cenitev na travnikih. Največ cenitev je bilo v letih 2005 in 2006 opravljenih na travnikih, skupaj 309. Število cenitev se je povečalo z 220 leta 2005, na 236 leta 2006. Škode od divjih prašičev se ne da preprečiti. S primerno velikim in strukturno pravilnim odstrelom ter ustreznimi preprečevalnimi ukrepi, jo lahko precej omilimo. Škodo lahko preprečimo s tehničnimi ukrepi na posameznih njivah, težje pa je to na travnikih in pašnikih. Najbolj učinkovit je električni pastir. Dobre rezultate na manjših površinah daje tudi ustrezna kemična in zvočna zaščita. Preprečevanje škode na travnikih je praktično nemogoče. Če jo preprečimo na določenem območju, se praviloma pojavi na drugem mestu.

S primerno gostoto sistematično postavljenih preprečevalnih krmišč v strnjene komplekse gozdov, se divjega prašiča poizkuša, čim dlje zadržati v gozdu. Divji prašič na poti od enega do drugega krmišča po gozdu rije in nabira hrano beljakovinskega izvora. Zato mora biti preprečevalno krmišče oddaljeno vsaj 500 m od meje negozdne krajine in ne sme biti locirano tako, da bi divji prašič prehajal od krmišča do krmišča preko kmetijskih površin.

Večina krmišč v Kamniško-Savinjskem LUO je opremljenih z avtomatskimi krmilnicami. Te v točno določenem času, vsak dan raztrosijo določeno minimalno količino koruze (od 2-5 kg). Privabljajna krmišča služijo predvsem lažjemu odstrelu.

V Kamniško-Savinjskem LOU naredi med vso divjadjo največ škode divji prašič. V letih 2005 in 2006 je naredil 88 % vse škode. Sledi mu jelenjad 6,7 % ter srnjad 4,3 % od skupne škode v letu 2005 in 2006.

Skupni prihodki od prodaje mesa divjega prašiča so v letu 2005 znašali 19.277 € (4.619.495 SIT), škoda od divjega prašiča na kmetijskih površinah 25.765 € (6.174.332 SIT). Enaki prihodki od prodaje mesa so v letu 2006 znašali 11.179 € (2.678.901 SIT), škoda na kmetijskih površinah pa 19.569 € (4.689.536 SIT). Vrednost prodanega mesa od odstreljenih divjih prašičev v Kamniško-Savinjskem LUO ne pokrije škode, ki jo divji prašič napravi na kmetijskih površinah. Pri tem stroški krmljenja niso všteti v škodo.

Na rast populacije ugodno vpliva gozdni obrod. V zadnjih letih se ugotavlja, da so obrodi vse pogostejši, vendar manj obilni. V letih 2003 in 2004 je bil obilen obrod bukve, kostanja in hrasta, kar je privedlo do ponovne rasti populacije. Obrod vpliva predvsem na telesno kondicijo divjih prašičev, posledica je večji zarod. Monokulture iglavcev v Kamniško-Savinjskem LUO negativno vplivajo na prehranjevanje divjih prašičev. V Nazarskem gozdnogospodarskem območju je cilj ohranitev ter pospeševanje deleža plodonosnega drevja, tudi s sadnjo.

V milih zimah in ugodnih vremenskih razmerah v času poleganja, je prirastek pri divjih prašičih veliko večji. V februarju, marecu in aprilu, ko je vrhunec poleganja, mrzle in mokre zime izrazito vplivajo na manjši prirastek. Zima 1996/1997 je močno vplivala na prirastek, saj je bil odstrel leta 1997 najnižji v zadnjih trinajstih letih. Prav tako huda zima 2005/2006 vpliva na prirastek. Odstrel je iz 394 leta 2005, padel na 217 živali v letu 2006.

15 POVZETEK (SUMMARY)

15.1 POVZETEK

Divji prašiči, nedvomno avtohtona in izredno prilagodljiva divjad naših gozdov so bili zaradi velike škode, ki so jo delali na kmetijskih površinah, nezaželeni in pri nas v preteklosti tudi popolnoma iztrebljeni.

Cilj gospodarjenja z divjim prašičem je prilagoditi številčnost naravnim razmeram v življenjskem okolju divjega prašiča in oblikovati primerno veliko populacijo z ustrežno starostno in spolno strukturo ter primernim deležem rodnih živali. Načrtno se mora povečati delež starejših merjascev, zato se strukturno zmanjšuje odstrel lanščakov moškega spola. Pomembno je zniževanje populacije v predelih življenjskega prostora divjega petelina.

V loviščih LD Vransko, LD Trojane-Ožbolt in LD Lukovica so zaradi neugodnega prepletanja kmetijskih in manjših gozdnih površin največje škode, zato je cilj znižanje številčnosti populacije divjega prašiča (v odstrelu naj prevladuje ženski spol 48:52). Kljub temu moramo tudi v teh loviščih z odstrelom v populacijo posegati tako, da dosežemo ustrežno starostno in spolno strukturo, sicer bodo škode še višje.

V ostalih loviščih naj bo številčnost divjih prašičev usklajena z okoljem, tako da bi bile škode na kmetijskih površinah znosne. To bodo upravljavci lovišč dosegli le ob doslednem upoštevanju smernic pri odstrelu in izvajanju ostalih preprečevalnih ukrepov pri gospodarjenja z divjim prašičem na celotnem območju-v vseh loviščih v Kamniško-Savinjskega LUO.

Krmišča: lažjemu odstrelu služijo privabljalna krmišča. Preprečevalna krmišča, primerne gostote in sistematično položena v večje gozdne komplekse, naj divjega prašiča čim dlje

zadržujejo v gozdu. Divji prašič z ritjem v gozdu ugodno vpliva na hitrejši razkroj surovega humusa in lažje naravno pomlajevanje.

Zaradi velike škode, ki jo divji prašič napravi na kmetijskih površinah v Kamniško–Savinjskem LUO, so zelo pomembni korektni odnosi med lovci in lastniki zemljišč. Poleg rednih plačil škode je najpomembnejši ukrep sprotno ravnanje travne ruše, ki lastnikom kmetijskih zemljišč praviloma pomeni več kot v denarju izplačana škoda.

S tehničnimi zaščitnimi sredstvi praviloma preprečujemo škodo le lokalno. Če bi želeli škodo preprečiti povsod, bi morali divje prašiče iztrebiti, kar se je zaradi sovražnega odnosa do te vrste v zgodovini že pripetilo. Danes moramo upoštevati, da je divji prašič sestavni del naravnega okolja, zato smo ga dolžni ohraniti v primerni številčnosti. Čeprav se bodo tehnična zaščitna sredstva izpopolnjevala in bo njihov preprečevalni učinek vedno večji, bo divji prašič še vedno delal škodo na kmetijskih površinah.

15.2 SUMMARY

Wild boars are certainly autochthonous and extraordinary adaptable wild game of our woods. In the past they were undesired and fully exterminated, because they caused so much damage on agricultural areas. The aim of managing the wild boar is to adapt the numerousness to the natural circumstances of their habitat and to form a suitable population with an appropriate age and sex structure and with an adequate proportion of females, able to give birth. The portion of older wild boars has to be systematically increased; hence the kill of male wild boars is being structurally reduced. It is important to lower the population in parts, where the capercaillie lives.

Damages are the largest in the hunting fields of hunting societies LD Vransko, LD Trojane-Ožbolt and LD Lukovica because there is an unfavourable match of agricultural and small forest fields. The aim is therefore to lower the numerousness of the wild boar

population (¹ in the kill female in proportion 48:52 should prevail). The intervention into the population has to be carefully done even in such areas. An appropriate age and sex structure is crucial so that the damage will not be even bigger.

In other hunting areas the numerousness of the wild boar should be adjusted to the environment so that the damage on agricultural field is bearable. To reach this the managers of hunting areas must follow the guidelines for the kill consistent and carry out other preventing measurements on the entire hunting area of Kamniško-Savinjska LUO.

For easier kill there are bait places.² Hinder fodder places which are systematically set into larger forest complexes and are of suitable density should as long as possible keep the wild boar within the forest. With his rooting the wild boar beneficially speeds up the decomposition of raw humus and makes the natural rejuvenation easier.

Because of the large amount of damage which is caused by the wild boar on agricultural areas in the Kamniško-Savinjska LUO, correct relations between hunters and landowners are essential. The most important measure besides regular payment of the damage is regular flattening of the sod which matters to the landowners more than the paid out damage.

As a rule the damage is prevented with technical means of protection only local. To hinder the damage everywhere wild boars had to be exterminated. This already happened in history, because of the hostility towards the wild boar. Nowadays it must be considered that the wild boar is part of the natural environment and its appropriate numerousness should be kept. Although technical means of protection will develop and the hinder effect will grow the wild boar will still damage agricultural areas.

16 VIRI

Arhiv Hidrometeorološkega zavoda RS, Meteorološka postaja Gornji Grad in Celje-Lava od leta 1994–2006. Ljubljana, Agencija za okolje in prostor. (osebni vir, 11.10.2007)

Cajner M. 2007. »Arhiv Kamniško–Savinjskega lovsko upravljavskega območja.« (osebni vir, 10.10.2007)

Černe L. 2004. Preprečevanje in ocenjevanje škod od divjadi na kmetijskih rastlinah. Ljubljana, Lovska zveza Slovenije: 172 str.

Divji prašič (*Sus scrofa*)

<http://www.lovstvo.net/default.aspx?MenuID=26> (17.12.2007)

Erhatic Širnik R. 2005. Od plemenite do škodljive divjadi. *Lovec*, 10: 465- 467

Gonter P., Kotar M., Adamič M. 2007. Škoda od parkljaste divjadi v kmetijskem prostoru na območju Gojitvenega lovišča Kompas- Peskovci na Goričkem. *Gozdarski vestnik*, 65, 4: 187- 201

Gozdnogospodarski načrt Gozdnogospodarskega Območja Nazarje. Nazarje, Zavod za gozdove

Gozdna kronika Gozdnogospodarskega Območja Nazarje. Nazarje, Zavod za gozdove

Jurc M. 2005. Gozdna zoologija: [univerzitetni učbenik]. 1. natis. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire: XI, 348 str.

Krže B. 1982. Divji prašič biologija in gospodarjenje. Ljubljana, Lovska zveza Slovenije: 183 str.

Krže B. 2005a. Dvanajst mesecev v prašičjem revirju. *Lovec*, 4: 178-179

Krže B. 2005b. Dvanajst mesecev v prašičjem revirju. *Lovec*, 5: 229

Krže B. 2005c. Dvanajst mesecev v prašičjem revirju. *Lovec*, 9: 414

Krže B. 2005d. Dvanajst mesecev v prašičjem revirju. *Lovec*, 10: 470

Krže B. 2005e. Dvanajst mesecev v prašičjem revirju. *Lovec*, 11: 527- 528

Krže B. 2005f. Vid divjega prašiča je boljši, kot si mislimo! *Lovec*, 10: 468-469

Krže B. 2006. Črno na belem. Lovec, 12: 586-588

Krže B. 2007. Črno na belem. Lovec, 1: 15-16

Letni lovsko gojitven načrt XIV Kamniško-Savinjsko lovsko upravljavsko območje za leto 2006. Nazarje, Zavod za gozdove Slovenije, Območna Enota Nazarje

Letni lovsko gojitven načrt XIV Kamniško-Savinjsko lovsko upravljavsko območje za leto 2007. Nazarje, Zavod za gozdove Slovenije, Območna Enota Nazarje

Sovinšek I. 1997. Gospodarjenje z divjim prašičem. V: Zbornik lovske družine Gornji Grad 1947 – 1997. Gornji Grad, Lovska družina: 57-59

Zakon o divjadi in lovstvu. Ur. l. RS 16 / 2004: 1577-1593

Wildschwein - Wikipedia

<http://www.de.wikipedia.org/wiki/Wildschwein> (17.12.2007)

ZAHVALA

Ob koncu svojega diplomskega dela bi se rad zahvalil vsem, ki so mi pri izvedbi diplomske naloge na kakršenkoli način pomagali.

Zahvaljujem se svojemu mentorju prof.dr. Mihi Adamiču za vso pomoč in usmerjanje pri nastajanju diplomskega dela.

Zahvaljujem se prof.dr. Maji Jurc za opravljeno recenzijo.

Za zbrane podatke, predloge in komentarje, bi se najlepše zahvalil gospodu Milanu Cajnerju.

Na koncu pa bi se rad zahvalil še staršem, za podporo v času študija.

PRILOGE

Priloga A: Škoda, ki jo je divji prašič napravil v letu 2005 in 2006

kultura	stroški v letu €		skupaj	v %
	2005	2006		
silazna koruza	2.514	1.771	4.285	9
koruza	3.954	2.893	6.847	15
travnik	17.732	14.603	32.335	71
pašnik	772	227	999	2
krompir	705	75	780	2
oves	67	0	67	0
krmna pesa	22	0	22	0
skupaj	25.765	19.569	45.334	100
v %	57	43	100	

Priloga B: Kdaj nastane škoda (mesec cenicve)

mesec	Jan.	Feb.	Mar.	Apr.	Maj.	Jun.	Jul.	Avg.	Sep.	Okt.	Nov.	Dec.
2005	4	2	3	42	13	19	14	22	45	48	7	1
2006	0	0	4	35	16	38	6	14	44	49	19	11
skupaj	4	2	7	77	29	57	20	36	89	97	26	12

Priloga C: Prihodki od prodaje mesa (v EUR)

Št. lovišča	LD	prodaja mesa - škoda (EUR)	
		2005	2006
1401	LD Solčava	0	0
1402	LD Luče	-273	486
1403	LD Ljubno	-936	-618
1404	LD Rečica ob Sav.	-79	249
1405	LD Mozirje	20	160
1406	LD Smrekovec	-2.068	-1.466
1407	LD Velunja	-962	-625
1408	LD Gornji Grad	-3.213	-3.543
1409	LD Dreta Nazarje	4.533	802
1410	LD Braslovče	1.960	3.014
1411	LD Vransko	-414	-2.643
1412	LD Stahovica	21	-40
1413	LD Kamnik	50	-334
1414	LD Sela	8	-275
1415	LD Tuhinj	106	-22
1416	LD Motnik-Špitalič	-356	-572
1417	LD Domžale	66	-339
1418	LD Lukovica	-599	-887
1419	LD Trojane-Ožbolt	-1.352	-1.736
Skupaj		-6.488	-8.390